MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS KATEDRA

MYKOLAS ŠAVELSKIS

Magistrantūros dieninių studijų
Europos Sąjungos teisės programos
II kurso ESTmd6-01 gr. studentas

EUROPOS SĄJUNGOS TEISINĖ ATSAKOMYBĖ

Magistro baigiamasis darbas

Tikrino: dr. Inga Daukšienė

_____
(parašas)

_____
(įvertinimas)

Konsultantas: dr. D. Soloveičikas

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS..... 1
I dalis.Europos Sąjungos ir Europos Bendrijų subjektiškumas tarptautinėje teisėje.....6
1.1. Subjektiškumas ir tarptautinės organizacijos tarptautinėje teisėje.....6

1.1.1. Tarptautinio subjektiškumo sąvoka, požymiai bei jo turėjimo pasekmės.....6

1.1.2. Tarptautinių organizacijų tarptautinis teisinis subjektiškumas..... 7

1.1.3. Tarptautinių organizacijų tarptautinio teisinio subjektiškumo įgijimas 9

1.2. Subjektiškumo samprata Europos Sąjungos teisėje 11

1.3. Europos Sąjungos ypatumai..... 11

1.3.1. Graikų šventyklos (trijų ramsčių) modelis..... 12

1.3.2. Sąjunga kaip ryšys tarp tarpvyriausybinių ir viršnacionalinių politikų..... 13

1.3.3. Europos Sąjunga ir Europos Bendrijos kaip savarankiškos organizacijos.....13

1.3.4. Europos Sąjunga kaip „sluoksniuota“ organizacija..... 14

1.3.5. Europos Sąjungos bei Europos Bendrijų susiliejimas 14

1.3.6. Teorijų apibendrinimas 14

1.3.7. Šiandieninė Europos Sąjungos koncepcija 15

1.3.7.1. Sutarčių nuostatos bei šalių ketinimai dėl Europos Sąjungos..... 15

1.3.7.2. Europos Sąjungos kompetencija sudaryti tarptautines sutartis 18

1.3.7.3. Europos Sąjungos praktika Bendros Užsienio bei Saugumo politikos srityje 20

II dalis. Europos Sąjungos ir Europos Bendrijų teisinė atsakomybė 23
2.1 Tarptautinių organizacijų teisinė atsakomybė.....23

2.1.1 Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimo apžvalga.....25

2.1.1.1 Rėžimo taikymo apimtis..... 26

2.1.1.2 Pagrindinis tarptautinių organizacijų atsakomybės principas; tarptautinio pažeidimo elementai..... 27

2.1.1.3 Elgesio priskirtinumas tarptautinei organizacijai kaip tarptautinio pažeidimo elementas 28

2.1.1.4 Tarptautinio įsipareigojimo pažeidimas kaip tarptautinio pažeidimo elementas..... 30
2.1.1.5 Tarptautinės organizacijos atsakomybė už kitos tarptautinės organizacijos ar valstybės padarytą tarptautinį pažeidimą..... 31
2.1.1.6 Aplinkybės, pašalinančios veiksmų neteisėtumą..... 32
2.1.1.7 Valstybių atsakomybė susijusi su tarptautinės su organizacijos veiksmais..... 32
2.2 Europos Sąjungos atsiliepimai apie JT Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamą tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimą..... 33
2.3 JT Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo taikymas Europos Bendrijoms..... 35
2.3.1 Elgesio priskirtinumas Bendrijai..... 35
2.3.2 Bendrijos įsipareigojimo pažeidimas..... 37
2.4 JT Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo taikymas Europos Sąjungai..... 40
2.4.1 Elgesio priskirtinumas Europos Sąjungai..... 41
2.4.2 Sąjungos įsipareigojimo pažeidimas..... 42
III dalis.APIBENDRINIMAS..... 44
IŠVADOS..... 47
NAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS..... 48
SANTRAUKA..... 54

EUROPOS SĄJUNGOS TEISINĖ ATSAKOMYBĖ

ĮVADAS

Vienas pagrindinių bendrųjų teisės principų - jog teisės subjektas yra atsakingas už jo veiksmais ar neveikimu atsiradusią tiesioginę žalą. Nacionalinėse teisės sistemose šis principas, kuris sudaro privatinių teisinių santykių reguliavimo pagrindą, šiandien pripažįstamas ir privatiniuose teisiniuose santykiuose, kurių vienas subjektų – viešosios valdžios institucijos. Tarptautinėje teisėje šis teisinis principas ilgą laiką buvo išreikštas ir taikomas tik valstybių atsakomybės doktrinos pagrindu[1]. Tačiau tarptautinėje arenoje palaipsniui pripažįstant ir kitus subjektus[2] (ypač tarptautines organizacijas) šis principas imtas vis plačiau taikyti ir jų atžvilgiu.

Nuo XIX a. tarptautinių organizacijų vaidmuo šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje vis didėjo. Jos palaipsniui įgijo funkcijas, kurios tradiciškai priklausė tik valstybėms. Šiandien tam tikros tarptautinio gyvenimo sritys, pavyzdžiui tarptautinio saugumo bei taikos palaikymas, tarptautinė ekonomika ir finansai, žmogaus teisių apsauga bei daugelis kitų, neįsivaizduojamos be įvairių tarptautinių organizacijų veiklos tose srityse. Tačiau taip pat svarbu pabrėžti, jog toks tarptautinių organizacijų veiklos plėtimasis sukelia vis didesnę riziką kitiems subjektams. Dalyvaudamos tarptautiniuose teisiniuose santykiuose, prisiimdamos įvairius tarptautinius įsipareigojimus, tarptautinės organizacijos privalo atsakyti už savo tiek sutartinių, tiek ir nesutartinių įsipareigojimų pažeidimus[3]. Siekdama susisteminti praktiką bei sukurti tam tikras doktrinos vystymosi gaires šioje srityje, Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisija, kodifikavusi valstybių atsakomybę, ėmėsi rengti tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnius. Šis darbas tebevyksta iki šiol.

Europos Sąjunga – neabejotinai svarbiausia Europos organizacija, sudėtingiausia bei moderniausia iš kada nors sukurtų regioninių institucijų[4]. Sąjunga buvo sukurta 1992 m. pasirašius Europos Sąjungos steigimo sutartį. Ji sukurta trijų tuo metu egzistavusių Bendrijų – Europos Ekonominės Bendrijos, Europos Anglių ir Plieno Bendrijos[5] bei Europos Atominės Energijos Bendrijos - pagrindu bei papildyta naujomis politikos ir bendradarbiavimo sritimis, numatytomis Sąjungos steigimo sutartyje. Šiandieninė Europos Sąjunga – sudėtinga sistema, apimanti bei integruojanti įvairias visuomeninio Europos gyvenimo sritis. Europos Bendrijų steigimo sutartimis daugiausia siekiama ekonominės integracijos; Sąjungos steigimo sutartimi siekiama glaudesnės

[1] Arsanjani M. H. Claims Against International Organizations: Quis custodiet ipsos custodies // The Yale Journal Of World Public Order. Volume 7, Number 2. Spring 1981 // www.heinonline.com; Prisijungimo laikas: 2007-05-15

[2] Plačiau apie šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje pripažįstamus tarptautinės teisės subjektus - Shaw M. N. International Law (fifth edition.). -Cambridge:Cambridge University Press. 2003. P.175-241.

[3] Ten pat.

[4] Shaw M. N. International Law (fifth edition.). -Cambridge:Cambridge University Press. 2003. P.1172.

[5] Šiuo metu ši Bendrija nebeegzistuoja, nes Europos Anglių ir Plieno Bendrijos steigimo sutarties galiojimas baigėsi 2002 m. ir nebuvo pratęstas.

politinės integracijos - sukuriamos dvi naujos Sąjungos politikos – Bendra Užsienio bei Saugumo Politika, ir Bendradarbiavimas Teisingumo bei Vidaus Reikaluose, kuris po Amsterdamo Sutarties, iš dalies pakeičiančios Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius teisės aktus (toliau – Amsterdamo sutartis), 1997m. padarytų pakeitimų pervadintas į Policijos ir Teisminį Bendradarbiavimą Baudžiamosiose Bylose. Be to svarbu pabrėžti, jog skirtingai nuo Bendrijų steigimo sutarčių, numatančių Bendrijų teisinį subjektiškumą, Sąjungos steigimo sutartyje nėra nuostatų dėl Sąjungos subjektiškumo.

Šiandieninė Europos Sąjunga vaidina be galo svarbų vaidmenį tarptautinėje arenoje. Ji dalyvauja tarptautiniuose teisiniuose, ekonominiuose bei politiniuose santykiuose, bei daro jiems žymų poveikį[6]. Ji veikia ne tik atstovaudamos savo valstybių narių interesus, tačiau ir savarankiškai, kaip savarankiškas tarptautinių santykių subjektas. Ir kaip bet kuris kitas teisinis subjektas, savo veiksmais gali daryti žalą kitiems teisinių santykių subjektams. Tuomet ir susiduriame su Europos Sąjungos teisinės atsakomybe.

Europos Sąjungos teisinės atsakomybės klausimas ypač problematiškas. Tai sritis, kur susiduria dvi teisinės sistemos – tarptautinė teisė bei Europos Sąjungos teisė kaip *sui generis* teisinė sistema. Būtent čia susiduria tarptautinės bendrijos kuriamas tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės režimas su Europos Sąjungos konstitucine teise, nustatančia Sąjungos bei Bendrijų struktūrą, politikos sritis, kompetencijų padalijimą tarp Bendrijų bei jų narių, tarp Sąjungos ir Bendrijų. Ar šis tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimas galės būti taikomas Europos Bendrijų, turinčių bruožų, nebūdingų jokioms kitoms tarptautinėms organizacijoms, atsakomybei? Juo labiau ar jis galės būti taikomas Europos Sąjungai, kurios steigimo sutartis nieko nepasako apie Sąjungos tarptautinį teisinį subjektiškumą? O gal Sąjunga jį turi? O gal reiktų patį kuriamą rėžimą taikyti prie Sąjungos poreikių? Tai tik keletas klausimų, į kuriuos pabandysime atsakyti šiame darbe.

Taigi šio darbo problemą suformuluosime taip: Europos Sąjungos kaip subjekto neaiški samprata tarptautinėje teisėje ir neaiškumai susiję su tarptautinės teisinės atsakomybės taikymu pastarajam subjektui.

Visų pirma reikėtų apsibrėžti mūsų šio darbo ribas. Šiame darbe neanalizuosime problemos, ar Europos Bendrijos ir Europos Sąjunga yra laikomos tarptautinėmis organizacijomis. Remsimės prielaida, jog jos abi atitinka tarptautinės organizacijos požymius. Juolab jog Europos Komisija savo oficialiuose pareiškimuose Europos Sąjungą bei Europos Bendrijas pripažįsta tarptautines organizacijas[7]. Daugiausia analizuosime Europos Sąjungos praktiką tarptautiniuose

[6] Apie Europos Sąjungos vaidmenį tarptautiniame vystymesi – Amalric F. Ir Stocchetti M. The European Union Facing Global Responsibility: Past Records, Future Challenges. –Rome: Society for International Development. 2001.
[7] Europos Sąjungos pareiškimus galima rasti internete adresu

santykiuose. Sąjungos teisė ir Bendrijų teisė bus analizuojama tik tiek, kiek ji daro įtaką Sąjungos išorės santykiams. Taip pat svarbu pabrėžti, jog šiame darbe analizuosime Europos Sąjungos kaip tarptautinio subjekto atsakomybę (angl. –Responsibility) – kaip antrinį įsipareigojimą atlyginti žalą, padarytą neteisėtais veiksmais[8] kitiems tarptautiniams subjektams, su kuriais Sąjunga palaiko išorės santykius. Analizuosime atsakomybės problemą orientuodamiesi į Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos analizuojamą tarptautinių organizacijų atsakomybės problemą. Pastaroji terminą „Responsibility“ vartoja siauriau negu jis vartojamas tarptautinėje teisėje[9]. Savo darbe neanalizuosime Sąjungos atskaitomybės[10].

Taigi šio darbo tikslas – tiek, kiek leidžia šio darbo apimtis, išanalizuoti Europos Sąjungos kaip tarptautinių teisinių santykių subjekto teisinės atsakomybės ypatumus. Siekdami pastarojo tikslo, išsikelsime sau šiuos uždavinius:

1. Išanalizuoti termino „Europos Sąjunga“ prasmę tarptautiniuose santykiuose siekiant nustatyti, kokį subjektą ar subjektus, jis žymi;
2. Išanalizavus Europos Sąjungos ir jos valstybių narių praktiką tarptautinių susitarimų srityje, įvairių mokslininkų nuomones, nustatyti, ar Europos Sąjunga turi teisinį subjektiškumą.
3. Išanalizuoti tarptautinių organizacijų atsakomybę ypatingą dėmesį skiriant Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos rengiamam tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės straipsnių projektui;
4. Padaryti išvadas dėl tarptautinių organizacijų atsakomybės režimo taikymo Europos Sąjungai kaip tarptautiniam subjektui.

Norint išsamiai išanalizuoti mūsų pasirinktą temą, visų pirma būtina išnagrinėti Europos Sąjungos subjektiškumo problemą. Ši problema aktuali mūsų temai, nes tik dariniai, turintys tarptautinį teisinį subjektiškumą, gali tarptautinėje arenoje prisiimti teises ir įsipareigojimus, ginti savo teises bei atsakyti už savo pažeidimus. Taip pat būtina išnagrinėti praktiką tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės srityje, Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamą

http://www.europa-eu-un.org/articles/articleslist_s14_en.htm.

[8] Anglų kalboje įsipareigojimui atlyginti žalą, kilusią iš teistėtais veiksmais padarytos žalos, vartojamas terminas „Liability“.Šio aspekto savo darbe neanalizuosime.

[9] Tartptautinėje teisėje terminas „Responsibility“ apima visas atsakomybės rūšis: antrinius įsipareigojimus ne tik prieš valstybes(į ką labiausiai orientuojasi Terptautinės Teisės Komisija), bet ir prieš kitus tarptautinės teisės subjektus.

[10] Terminas “Accountability” suvokiamas plačiau negu terminas “Responsibility”. Jie apima ne tik įsipareigojimus trečiosioms šalims, bet ir įsipareigojimus organizacijos narėms, organizacijos organų žalą fiziniams asmenims, bei politinę atskaitomybę narėms, gero organizacijos administravimo principus. Plačiau apie tai: Hafner G. Can International Organizations be Controlled? Accountability and Responsibility // American Society of International Law Prociedings // www.westlaw.com; Nanda V. P. Accountability of International Organizations: Some observations // Denver Journal Of International Law and Politics (380) 2004-2005 // www.heinonline.com prisijungimo laikas 2006-11-20

tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimą. Tik tuomet galėsime analizuoti Europos Sąjungos teisinę atsakomybę. Todėl šio darbo objektas bus dvejopas: visų pirma, santykiai tarp Europos Sąjungos ir jos narių bei tarp Sąjungos ir trečiųjų šalių, susiję su Sąjungos subjektiškumu, bei santykiai tarp tarptautinės teisės subjektų, susiklostantys tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės srityje.

Pagrindinės šiame darbe vartojamos sąvokos būtų šios:

1. **Tarptautinė organizacija** (angl. International organization) **-** tai sutartimi ar kokiu kitu instrumentu sukurta organizacija, besivadovaujanti tarptautine teise, bei turinti savarankišką tarptautinį teisinį subjektiškumą[11].
2. **Tarptautinis subjektiškumas** (angl. International personality) – tai subjekto galėjimas turėti tarptautines teises ir pareigas, taip pat ginti savo teises pareiškiant tarptautines pretenzijas[12].
3. **Valstybės narės** (angl. Member states) – tai suverenios valstybės, siekdamos tam tikrų tikslų, pasirašiusios tarptautinę sutartį, kurios pagrindu steigiama tarptautinė organizacija.
4. **Europos Sąjungos išorės santykiai** (angl. External relations of European Union) – Europos Sąjungos teisiniai santykiai su tarptautinės teisės subjektais, kuriuos Sąjunga palaiko vykdydama jai pavestas funkcijas bei įgyvendindama savo tikslus.
5. **Atsakomybė** (angl. Responsibility) - elgesio, priskirtino subjektui, nesuderinamumo su to subjekto prisiimtais įsipareigojimais, teisinės pasekmės[13].

Pirminė mūsų darbo hipotezė – šiandieninė Europos Sąjunga turi tarptautinį teisinį subjektiškumą ir jai gali būti taikomas Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos (toliau – JT TTK) kuriamas tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimas, kuris yra pakankamai platus, jog apimta net ir tokią unikalią tarptautinę organizaciją kaip Europos Sąjunga.

Siekdami įgyvendinti šio darbo uždavinius, naudosime įvairius teorinius (sisteminės analizės, lyginimo, apibendrinimo) bei empirinius (teisinių dokumentų) tyrimo metodus. Sisteminės

[11] Šis apibrėžimas suformuluotas Tarptautinės Teisės Komisijai rengiant tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnius.
[12] Brownlee I. Principles of public international law (sixth edition) -New York: Oxford University press. 2003. P. 57
[13] Hafner G. Can International Organizations be controlled? Accountability and Responsibility // American Society of International Law Prociedings // www.westlaw.com Prisijungimo laikas: 2007-05-11

analizės metodą naudosime analizuodami tarptautinių organizacijų atsakomybę ir Europos Sąjungos kaip tarptautinio subjekto ypatumus. Lyginamąjį metodą naudosime lygindami Europos Sąjungos atsakomybės rėžimą su JT TTK kuriamu tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimu. Apibendrinimo metodo pagalba apibendrinsime išanalizuotus informaciją, suformuluosime tyrimo išvadas bei pateiksime pasiūlymus. Pagrindinis empirinis tyrimo metodas, kurį taikysime tyrimo metu – teisinių dokumentų kokybinė analizė. Naudojant šį metodą, analizuosime įvairius Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų bei kitų tarptautinių organizacijų institucijų teisinius dokumentus, valstybių teisės aktus.

Taigi, savo darbą padalinsime į dvi stambias dalis: pirmąją dalį skirsime Europos Sąjungos kaip tarptautinio darinio, jo subjektiškumo analizei, antrąją – šio darinio teisinei atsakomybei pagal tarptautinę teisę.

I DALIS.EUROPOS SĄJUNGOS IR EUROPOS BENDRIJŲ SUBJEKTIŠKUMAS TARPTAUTINĖJE TEISĖJE

Europos Sąjungos prigimtis slypi tarptautinėje teisėje, nes ji bei Europos Bendrijos buvo kuriama tarptautinių sutarčių pagrindu, vadovaujantis tarptautine teise. Todėl ir Europos Sąjungos subjektiškumo analizę reikia pradėti nuo subjektiškumo sampratos tarptautinėje teisėje, jo evoliucijos. Išanalizavę tarptautinį subjektiškumą, jo turėjimo ar neturėjimo pasekmes, pereisime prie Europos Sąjungos kaip tarptautinio darinio subjektiškumo problemos analizės.

1.1. Subjektiškumas ir tarptautinės organizacijos tarptautinėje teisėje

Šiame darbo skyriuje apžvelgsime problemas, susijusias su subjektiškumu tarptautinėje teisėje, jo įgijimu bei turėjimo pasekmėmis. Pradėsime nuo tarptautinio subjektiškumo sąvokos.

1.1.1.Tarptautinio subjektiškumo sąvoka, požymiai bei jo turėjimo pasekmės

Visose teisinėse sistemose pripažįstama, jog tam tikros esybės – tiek individai, tiek juridiniai asmenys - turi tam tikras teises bei pareigas, garantuojamas teisės. Šios esybės gali būti patrauktos atsakomybėn, arba pačios reikšti pretenzijas dėl jų pažeistų teisių. Tai įmanoma, nes jos pripažįstamos tos teisės subjektais, turinčiais gebančiais įgyti bei naudotis tam tikromis teisėmis, bei vykdyti teisines pareigas[14]. Kiek tam tikri subjektai gali įgyti ir turėti teisių, kokias pareigas privalo vykdyti bei kokia apimtimi, priklauso nuo konkrečios teisės sistemos. Teisinio subjektiškumo turėjimas be galo svarbus, nes be jo asmenys negali savarankiškai veikti įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas.

Subjektiškumo sąvoką reikėtų skirti nuo asmens statuso bei teisnumo sąvokų. Kaip teigia M. Shaw, konkretaus darinio statusas gali būti apibrėžiamas tam tikromis teisėmis bei pareigomis, o teisnumas sujungia asmens statusą su konkrečiomis jo turimomis teisėmis bei pareigomis[15].

Tarptautinėje teisėje subjektu gali būti apibrėžiamas darinys, turintis galią nepriklausomai veikti tarptautinėje arenoje[16]. Tarptautinėje teisėje valstybių praktika bei *opinio juris* be galo svarbi nustatant kokie subjektai turi tokią nepriklausomo veikimo teisę, bei kokia tokio veikimo apimtis. Šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje veikia daugybė dalyvių – valstybės, tarptautinės organizacijos, nevyriausybinės organizacijos, fiziniai asmenys,viešosios bei privačios kompanijos. Tačiau ne visi šie subjektai laikomi tarptautinės teisės subjektais, nors kartais jie ir daro įtaką tarptautinėje

[14] Shaw M. N. International Law (5th ed.). -Cambridge:Cambridge University Press. 2003. P. 175.
[15] Ten pat, P. 176.
[16] Greig. D. W. International Law (Second ed.). –London: Butterwords. 1976. P. 92.

arenoje[17]. Pripažįstama, jog tik valstybės turi neribotas galias veikti tarptautinėje arenoje, kitų subjektų galios yra ribotos.

Taigi subjektai tarptautinėje teisėje nėra identiški: subjektiškumas suteikia asmeniui galimybę įgyti teises bei jomis naudotis, jas ginti, vykdyti įsipareigojimus, tačiau įvairių subjektų teisnumas – konkreti teisių ir pareigų visuma - skiriasi. Tai ypač akivaizdu tarptautinių organizacijų atveju.

1.1.2.Tarptautinių organizacijų tarptautinis teisinis subjektiškumas

Tarptautinės organizacijos buvo pradėtos kurti XIXa. atsiradus poreikiui turėti nuolatinius forumus valstybių bendradarbiavimui įvairiose visuomeninio gyvenimo srityse. Šių organizacijų kūrimas buvo puikus būdas spręsti tarptautines problemas, nes organizacijos nuolat turi institucinę ir teisinę bazę sutelkti valstybes nares bei operatyviai reaguoti į kilusias tarptautines problemas. Didėjant tarptautinių organizacijų skaičiui pasaulyje bei plečiantis jų kompetencijai, susidurta su tarptautinių organizacijų subjektiškumo problema. XX a. tapo akivaizdu, jog ne vien tik valstybės gali turėti teises ir pareigas tarptautinėje arenoje[18].

Skirtingai nuo valstybių, turinčių neribotas galias veikti tarptautinėje arenoje, tarptautinės organizacijos gali veikti tik ribotai. Sukurdamos tarptautinę organizaciją, valstybės siekia specifinių tikslų, ir organizacijai perduoda tik tam tikras galias, kurios yra būtinos tiems tikslams pasiekti. Todėl įvairios tarptautinės organizacijos ir skiriasi savo teisnumo apimtimi. Kaip jau minėjome, jos veikia skirtingose sferose, siekia skirtingų tikslų. Todėl ir jų galios, kurios būtinos tiems tikslams pasiekti, skiriasi.

Autoriai skirtingai apibrėžia tarptautinę organizaciją, į apibrėžimą įtraukdami daugiau, ar mažiau elementų. Hartley tarptautinę organizaciją apibrėžia kaip valstybių asociaciją, sukurtą tarptautine sutartimi ir turinčią tarptautinį teisinį subjektiškumą[19]. J. Crawford tarptautinę organizaciją suvokia kaip valstybių – arba tarptautinių organizacijų – darinį, turintį veiksnumą savarankiškai veikti tarptautinėje arenoje. Bene labiausiai ištobulintą bei daugiausia elementų apimantį apibrėžimą 1956 m. pateikė Seras G. Fitzmaurice. Jis tarptautinę organizaciją apibrėžė kaip valstybių kolektyvą, įsteigtą sutartimi, turintį konstituciją ir bendrus organus, turintį atskirą nuo valstybių narių subjektiškumą, esantį tarptautinės teisės subjektu, turinčiu teisę sudaryti tarptautines

[17] Shaw M. N. International Law (fifth edition.). -Cambridge:Cambridge University Press. 2003. P.177.
[18]Crawford J. Holding International Organizations and Their Members to Account P.2. // Fifth Steinkraus-Cohen International Law Lecture // http://www.law.cam.ac.uk/docs/view.php?doc=4135; prisijungimo laikas: 2006-12-12
[19] Hartley T. C. European Union Law in a Global Context: Text, Cases and Materials. –Cambridge: Cambridge University Press. 2004. P. 1.

sutartis[20]. Mes savo darbe vadovausimės Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos suformuluotu tarptautinės organizacijos apibrėžimu: tarptautinė organizacija – tai sutartimi ar kokiu kitu instrumentu sukurta organizacija, besivadovaujanti tarptautine teise, bei turinti savarankišką tarptautinį teisinį subjektiškumą[21].

Anot F. C. Amerasinghe, iki Antrojo pasaulinio karo daugiausia buvo diskutuojama dėl tarptautinių organizacijų teisinio subjektiškumo nacionalinėje teisėje, bei pripažįstama, jog tik Tautų Lyga turėjo ypatingą statusą, kuris jai galėjo suteikti tarptautinį teisinį subjektiškumą[22]. Po Antrojo pasaulinio karo tarptautinių organizacijų ėmė daugėti dar sparčiau, jų vaidmuo tarptautinėje arenoje tapo vis svarbesnis. Tai parodo ir Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonė *Reparations for Injuries* byloje[23]. Nors joje ir buvo sprendžiama Jungtinių Tautų tarptautinio subjektiškumo problema, šioje byloje suformuluoti principai, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų kaip tarptautinės organizacijos ypatumus, gali būti taikomi ir kitoms tarptautinėms organizacijoms.

Kai kurie autoriai savo darbuose teigia, jog pripažinimas, kad tarptautinė organizacija turi teisinį subjektiškumą, savaime sukelia tam tikras pasekmes – suteikia tam tikras teises: teisę sudaryti sutartis, galimybę atsakyti pagal teisę, pasyvią ir aktyvią atstovavimo teisę[24]. N. Neuwahl[25] pastebi, šiuo atveju visiškai neskiriamas subjektiškumas nuo teisnumo; teisinis subjektiškumas – tai tik pripažinimas, jog subjektas gali įgyti ar naudotis tam tikromis teisėmis, tačiau jis nesuteikia tam tikrų specifinių galių tarptautinėje arenoje.

Tačiau visgi C. F. Amerasinghe nurodo tam tikras priežastis, kodėl teisinis subjektiškumas naudingas tarptautinėms organizacijoms[26]. Tai pasekmės, kurios kyla iš paties subjektiškumo turėjimo fakto. Visų pirma, neturėdamos teisinio subjektiškumo, tarptautinės organizacijos negalėtų savarankiškai dalyvauti nei nacionalinėse, nei tarptautinėse teisinėse procedūrose. Antra, be subjektiškumo nebūtų vientiso tarptautinio subjekto, turinčio teisnumą savo vardu turėti teises įsipareigojimus bei galias tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu lygiu. Visa tai savo vardu turėtų valstybės. Taip pat organizacija be subjektiškumo negalėtų nei pati atsakyti už savo veiksmus ar neveikimą, nei reikšti pretenzijas kitiems subjektams.

---

[20] Yearbook of The International Law Commission , 1956. P.104

[21] Šis apibrėžimas suformuluotas Tarptautinės Teisės Komisijai rengiant tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnius.

[22]Amerasinghe C. F. Principles of the Institutional Law of International Organizations (Second Edition) –New York: Cambridge University Press. 2005. P.67.

[23] Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonė Reparations For Injuries byloje. // ICJ Reports, 1949, p. 179

[24] McGoldric D. International Relations Of the European Union. –London:Longman Publishing. 1997

[25] Neuhwahl N. A.E.M. Legal Personality of European Union – International and institutional aspects // Kronenberger V. (ed.) The European Union and International Legal order: Discort or Harmony? - Hague: T.M.C. Asser press. 2001. P.4.

[26] Amerasinghe C. F. Principles of the Institutional Law of International Organizations (Second Edition) –New York: Cambridge University Press. 2005. P.68.

Taip pat reikėtų pabrėžti, jog, be tarptautinių organizacijų egzistuoja ir kiti valstybių sukurti dariniai – juose valstybės veikia kolektyviai, o ne kaip atskiras savarankiškas asmuo.

1.1.3.Tarptautinių organizacijų tarptautinio teisinio subjektiškumo įgijimas

Tarptautinėje teisėje žinomos kelios tarptautinių organizacijų teisinio subjektiškumo įgijimo teorijos. Populiariausia iš jų – subjektyvioji arba valios teorija. Šios teorijos esmė – tarptautinės organizacijos subjektiškumas visų pirma ir daugiausia priklauso nuo jos kūrėjų valios[27]. Organizacija turės tarptautinį subjektiškumą, jei organizacijos kūrėjai jai norės tokį suteikti. Tačiau, jei organizacijos kūrėjai norės, jog organizacija veiktų tik organizacijos narių atžvilgiu, ir nesuteiks jai subjektiškumo, organizacija jo neturės. Kaip teigia J. Klabbers, ši teorija paremta pozityvistine tarptautinės teisės koncepcija, kurios esmė, jog valstybės gali būti įpareigotos tik savo pačių sukurtų normų[28].

Šioje teorijoje be galo svarbus trečiųjų šalių tarptautinės organizacijos subjektiškumo pripažinimas. Jei normos įpareigoja tik jas sukūrusius subjektus, tuomet organizacijos narių sudarytas susitarimas sukuti tarptautinę organizaciją bei suteikti jai tarptautinį subjektiškumą niekaip neįpareigoja trečiųjų šalių. Jos turi pripažinti tarptautinės organizacijos egzistavimą. Pripažinimas gali būti arba aiškiai išreikštas, arba numanomas.

Anot J. Klabbers, būtent trečiųjų šalių reikalingas organizacijos tarptautinio subjektiškumo pripažinimas ir daro šią teoriją pažeidžiamą – jei organizacijos subjektiškumas priklauso nuo trečiųjų šalių pripažinimo, tuomet visiškai sumenkinama organizacijos kūrėjų valia. Kaip pavyzdį autorius pateikia situaciją, kuomet organizacijos nariai suteikia organizacijai tarptautinį subjektiškumą, tačiau tokio subjektiškumo nepripažįsta trečiosios šalys.

Kitos su šia teorija susijusios problemos – mažas organizacijų, kurių steigiamuosiuose dokumentuose būtų įtvirtintas jų tarptautinis teisinis subjektiškumas, skaičius, bei tarptautinės organizacijos dalyvavimo darant teisės pažeidimą galimybės paneigimas[29].

Kaip atsvara valios teorijai susiformavo objektyvioji tarptautinių organizacijų subjektiškumo teorija, kurios pradininkas buvo norvegų teisininkas F. Seyersted. Jos esmė – tarptautinių organizacijų tarptautinis teisinis subjektiškumas savaime suprantamas dalykas, kylantis iš fakto, jog organizacija egzistuoja. Kol ji atitinka tam tikrus objektyvius standartus, ji turi būti

[27] Klabbers J. Presumptive personality: The European Union in International Law P.234. // Koskehiemi M. (ed.) International Law Aspects of The European Union. –Hague: Kluver Law International, 1998.
[28] Ten pat.
[29] Klabbers J. Presumptive personality: The European Union in International Law P.237. // Koskehiemi M. (ed.) International Law Aspects of The European Union. –Hague: Kluver Law International, 1998.

laikoma tarptautiniu subjektu. Panašiai kaip ir valstybės, kuomet jos atitinka tam tikrus valstybingumo kriterijus, turi tarptautinį teisinį subjektiškumą.

F. Sejersted nurodo šiuos požymius, kurie, anot jo, yra pakankami organizacijai egzistuoti bei turėti tarptautinį subjektiškumą: tarptautinės institucijos (įsteigti dviejų ar daugiau valstybių), nepriklausomi nuo jokių valstybių ar kitokių darinių, atliekantys suverenius ir/ar tarptautinius veiksmus savo vardu[30]. Ši teorija nustumia organizacijos narių valią į antrą planą.

J. Klabbers kaip alternatyvą anksčiau minėtoms teorijoms pateikia numanomo subjektiškumo teoriją. Kaip teigia P. Eeckhout[31], J. Klabbers ginčija jog teisinis subjektiškumas yra ne norminio pobūdžio. Jo nuomone Tarptautinis Teisingumo Teismas *Reparations For Injuries* byloje[32] efektyviai panaudojo numanomo subjektiškumo sąvoką. Jis iš tikrųjų nesukūrė Jungtinių Tautų subjektiškumo, ypač trečiųjų šalių atžvilgiu, bet savo argumentus formulavo remdamasis subjektiškumo prezumpcijos, kuri nebuvo nuginčyta, pagrindu. Teismas, J. Klabbers nuomone, sutiko, jog penkiasdešimt valstybių, įsteigusių Jungtines Tautas, turėjo galią įsteigti tarptautinį subjektą, ir padarė prielaidą, jog jos šia savo galia pasinaudojo.

Anot E. Paasivirta, numatomų galių arba funkcinė teorija yra priimtiniausia nustatant tarptautinių organizacijų tarptautinį teisinį subjektiškumą[33]. Anot šio autoriaus, tarptautinių organizacijų subjektiškumas netiesiogiai išvedamas iš organizacijų funkcijų, tinkamai vykdomų per jų institucijas - ypač iš tų, kurias vykdant rodomas organizacijos savarankiškumas nuo jos narių. Anot autoriaus, tarptautiniam subjektiškumui reikalingi trys požymiai: subjektiškumas turi būti būtinas siekiant organizacijos tikslų, organizacija turi turėti savo institucijas bei tikslus, ir organizacija turi būti nepriklausoma nuo savo narių.

Apibendrinant galima pasakyti, jog vieningo požiūrio į tarptautinių organizacijų teisinio subjektiškumo įgijimą tarptautinėje teisėje nėra. Kiekviena teorija turi pagrindo egzistuoti, tačiau visgi daugiausia lemia pačių valstybių praktika tarptautiniuose santykiuose. Jos pripažįsta darinį kaip subjektą užmegzdamos ir palaikydamos su juo teisinius santykius. Tai savotiška valios bei objektyviosios teorijų samplaika. Tai ypač akivaizdu Europos Sąjungos atveju.

Taigi tarptautinių organizacijų teisinis subjektiškumas pagal tarptautinę teisę – tai tarptautinių organizacijų kaip savarankiško subjekto pripažinimas tarptautinėje arenoje. Būtent šis pripažinimas suteikia organizacijoms savarankiškai nuo jų valstybių narių turėti tam tikras galias, teises, vykdyti įsipareigojimus.

[30] Klabbers J. Presumptive personality: The European Union in International Law P.240. // Koskehiemi M. (ed.) International Law Aspects of The European Union. –Hague: Kluver Law International, 1998. P.241.
[31] Eeckhout P. External relations of the European Union.-New York: Oxford University Press Inc., 2004. P.156.
[32] Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonė Reparations For Injuries byloje. // ICJ Reports, 1949, p. 179
[33] Ten pat, P. 157.

1.2. Subjektiškumo samprata Europos Sąjungos teisėje[34]

Europos Bendrijų Steigimo sutarties 281 straipsnis tiesiog įtvirtina nuostatą, jog Bendrija turi teisinį subjektiškumą. Ši sutarties formuluotė skiriasi nuo Europos Anglių ir Plieno Bendrijos Steigimo sutartyje įtvirtintos nuostatos, jog EAPB „tarptautiniuose santykiuose turi tokį teisinį veiksnumą, kuris reikalingas atlikti jos funkcijas bei pasiekti tikslus“. Europos Sąjungos Steigimo sutartis iš vis neturi nuostatų dėl Sąjungos subjektiškumo. Akivaizdu, jog sutarčių nuostatos dėl subjektiškumo skiriasi, neaišku, ar Bendrijos turi tarptautinį teisinį subjektiškumą, taip pat neaiškios subjektiškumo pasekmės.

Subjektiškumo sampratą Europos Sąjungos teisėje padeda suvokti Europos Teisingumo Teismo praktika, nors šioje srityje ji nėra gausi. AETR[35], vienoje svarbiausių su Bendrijų subjektiškumu susijusių bylų, Teismas patvirtino, jog Europos Bendrijos turi tarptautinį teisinį subjektiškumą. Taip pat Teismas pareiškė, jog ši nuostata reiškia, jog „EB išorės santykiuose Bendrija turi veiksnumą sudaryti sutartis su trečiosiomis šalimis...“.

Taigi, atsižvelgiant į Bendrijų steigimo sutarčių nuostatas bei į Europos Teisingumo Teismo išaiškinimus dėl Bendrijų teisinio subjektiškumo, galima daryti išvadą, jog, Europos Sąjungos teisėje teisinis subjektiškumas bei jo pasekmės suvokiamos taip pat kaip ir tarptautinėje teisėje: subjektiškumas – tai nuo savarankiško, nuo savo valstybių narių nepriklausomo subjekto pripažinimas; viena tokio pripažinimo pasekmių – galėjimas savarankiškai užmegzti sutartinius santykius siekiant vykdyti Bendrijoms pavestas funkcijas bei siekiant jos tikslų.

1.3. Europos Sąjungos ypatumai

Šiame savo darbo skyriuje analizuosime Europos Sąjungą kaip Europos valstybių kūrinį. Daugiausia dėmesio skirsime Europos Sąjungos subjektiškumo analizei, Europos Sąjungos bei Europos Bendrijų santykiui[36]. Būtent šie aspektai be galo svarbūs ir sukelia daugiausia problemų išorės santykiuose tarp Sąjungos bei trečiųjų asmenų. Taigi, apibendrinant, šio skyriaus esmė – kas slepiasi už termino „Europos Sąjunga“ tarptautiniuose santykiuose.

Terminas „Sąjunga“ Europos integracijos procese atsirado po Europos Sąjungos sutarties pasirašymo 1992 m. Šia sutartimi buvo siekiama labiau glaudesnės integracijos tarp esamų Europos

[34] Vartojamas terminas „Europos Sąjungos teisė“ šiuo atveju apima ir Europos Bendrijų teisę.

[35] Europos Teisingumo Teismo 1971 m. kovo 31 d. sprendimas byloje C-22/70, Europos Bendrijų Komisija prieš Europos Bendrijų Tarybą // Europos Teismo ataskaita, 1971, p. 00263

[36] Savo darbe institucinę Sąjungos bei Bendrijų sandarą, kompetencijų paskirstymą tiek tarp Sąjungos bei Bendrijų, tiek tarp Sąjungos, Bendrijų bei valstybių narių analizuosime tik tiek, kiek jie yra aktualūs išoriniuose santykiuose su trečiosiomis šalimis.

Bendrijų narių – padėti pamatus politiniam bendradarbiavimui - vidaus bei užsienio santykiuose. Tačiau glaudesnio bendradarbiavimo siekiama ne plečiant jau esamų bendrijų kompetencijas, o įsteigiant Europos Sąjungą, nustatant jai nuo bendrijų atskirą kompetenciją, skirtingą tarpvalstybinį bendradarbiavimo mechanizmą, bet paliekant bendrą su Bendrijomis institucinę bei materialinę struktūrą. Dar daugiau neaiškumų sukelia nuostatų dėl Sąjungos subjektiškumo nebuvimas Europos Sąjungos sutartyje. Visiškai nenuostabu, jog Sąjungos bei Bendrijų santykis, Sąjungos subjektiškumas tapo aktualiomis problemomis ne tik moksliniu, bet ir politiniu lygiu.

Po Sąjungos sutarties pasirašymo sekusios politinės Sąjungos Amsterdamo bei Nicos reformos ne tik kad neišsprendė pastarųjų Sąjungos problemų, bet ir įnešė dar daugiau neaiškumų: Amsterdamo sutartis 1997 m. nustatė Sąjungai kompetenciją sudaryti tarptautines sutartis (Europos Sąjungos sutarties 24 straipsnis), Nicos sutartis 2001m. nustatė pastarųjų sutarčių privalomumą valstybėms narėms bei Sąjungos institucijoms, taip pat panaikino vienbalsiškumo reikalavimą balsuojant Taryboje sprendžiant su Sąjungos susitarimais susijusias problemas[37].

Europos Sąjungos Konstitucija, kuri buvo suvokiama kaip eilinė Sąjungos reforma, buvo siekiama sukurti vieną darinį Europos Sąjungą, turintį subjektiškumą. Tačiau pastarasis projektas buvo atmestas keleto valstybių narių. Tačiau pati idėja turėti vieningą Sąjungą, su tarptautiniu subjektiškumu, savarankišku identitetu be galo svarbi tiek pačiai Sąjungai, tiek ir jos piliečiams. Todėl ji plėtojama ir toliau[38].

Taigi iki šiol „Sąjunga[39]“ suvokiama be galo įvairiai, susiformavusios gan skirtingos teorijos aiškinančios Sąjungos bei Bendrijų santykį, Europos Sąjungos esmę. Svarbiausias iš jų apžvelgsime plačiau.

1.3.1.Graikų šventyklos (trijų ramsčių) modelis

Anot W. Shroeder, pastarasis modelis dominuoja ne tik visuomenėje, bet ir mokslininkų darbuose[40]. Šios pozicijos pagrindas – Europos Sąjungos Steigimo sutarties 1 straipsnio 3 dalis, kuri teigia, jog Sąjungos pagrindas – Europos Bendrijos, kurias papildo pastaraja sutartimi nustatytos

[37] Europos Sąjungos Sutarties 24 straipsnio 3-5dalys. // Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2

[38] Plačiau apie rengiamą Sąjungos reformąir rengiamas Reformų sutartis: Europos Tarybos pirmininkaujančios šalies 2007 birželio 21/22d. išvados // http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-01

[39] Pats terminas „Sąjunga (angl. Union)“, nors ir labiau siejasi su valstybėmis, nėra svetimas tarptautinių organizacijų teisei. Pastaruoju terminu buvo vadinamos pirmosios valstybių įsteigtos institucijos, davusios pradžią tarptautinėms organizacijoms. Plačiau apie tai: Philippe Gautier: The Reparation for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union P.341 // Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331. // http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-11

[40] Shroeder W. European Union and European Communities P.7. // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

papildomos politikos sritys bei formos[41]. Taigi Bendrosios Europos Sąjungos steigimo sutarties nuostatos sudaro savotišką šventyklos stogą, Bendrijos, nuostatos dėl bendros užsienio bei saugumo politikos ir nuostatos dėl policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose – tris šventyklos ramsčius, o baigiamosios nuostatos – šventyklos pagrindą.

Pastarasis modelis tai daugiau politinė metafora, kuria siekiama savotiškai apjungti visą sudėtingą Europos integracijos metu sukurtą bendradarbiavimo bei kompetencijos paskirstymo sistemą, paslėpti ją po vieninga ES steigimo sutarties 3-ame straipsnyje minima institucine struktūra. Vadovaujantis šiuo modeliu visi veiksmai priskiriami Sąjungai, neatsižvelgiant ar jie priimami pagal Bendrijų, ar pagal Sąjungos nuostatas. Modelis nėra priimtinas, nes jis nesugeba adekvačiai paaiškinti sudėtingų Bendrijos bei Sąjungos tarpusavio santykių, sumenkina Bendrijas, kaip tarptautinį subjektą, bei jų teisę, visiškai neskirdamas joms dėmesio, o tiesiog jas prilygindamas kitiems dviems bendradarbiavimo ramsčiams.

1.3.2.Sąjunga kaip ryšys tarp tarpvyriausybinių ir viršnacionalinių politikų

Ši pozicija Europos Sąjungą traktuoja kaip bendradarbiavimo tarp valstybių narių formą, kuri neturi teisinio subjektiškumo, tačiau tuo pat metu yra savotiškas „stogas“ Bendrijoms, turinčioms teisinį subjektiškumą. Sąjunga suvokiama kaip tarpvalstybinė platforma koordinuoti nacionalinėms pozicijoms užsienio reikalų, saugumo, policijos bei teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose su tikslu garantuoti Bendrijų bei Sąjungos vieningumą. Pastarasis požiūris remiasi idėja, jog Europos Sąjungos sutartis negali sumenkinti sąmoningai atskirtų tarpvalstybinio bendradarbiavimo formų bei bendrų politikų. Vieningą institucinę sistemą ši teorija suvokia kaip riziką, kurią siekia minimizuoti. Nors Sąjungos steigiamoji sutartis ir atskleidžia organizacinį savarankiškumą keletu aspektų, ji turi omeny valstybių narių visumą, kurios suvokiamos kaip sąveikaujančios valstybės. Anot W. Shroeder[42], ši teorija ignoruoja Europos Sąjungos sutarties siekį įtvirtinti Sąjungos autonomiškumą valstybių narių atžvilgiu bei pripažinimą, jog Sąjunga gali turėti teises bei pareigas.

1.3.3.Europos Sąjunga ir Europos Bendrijos kaip savarankiškos organizacijos

Ši moderni pozicija pripažįsta Europos Sąjungą kaip savarankišką tarptautinę organizaciją, net ir pripažįstant ją turint teisinį subjektiškumą. Tačiau, anot W. Shroeder, pastaroji pozicija neatsižvelgia į glaudžius institucinius bei materialinius Sąjungos bei Bendrijų tarpusavio ryšius,

[41] Europos Sąjungos sutartis// Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2

[42] Shroeder W. European Union and European Communities P.8. // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

nesugeba adekvačiai paaiškinti ar paneigti fakto, jog Sąjungą ir Bendrijas jungia Bendros ir Baigiamosios Sąjungos sutarties nuostatos[43].

1.3.4.Europos Sąjunga kaip „sluoksniuota“ organizacija

Ši koncepcija Europos Sąjungą suvokia kaip „sluoksnuotą“ organizaciją – organizaciją, kurioje be valstybių narių organizacijai priklauso ir kitokie dariniai, teisiškai savarankiškos suborganizacijos[44]. Naudojant šią koncepciją, santykis tarp Sąjungos ir Bendrijų aiškinamas dvejopai: Bendrijos, kartu su valstybėmis narėmis, laikomos Sąjungos steigėjomis bei pagrindu, bet tuo pat metu turinčios savarankišką kompetenciją nuo Sąjungos, bei galinčios savarankiškai veikti tarptautinėje arenoje.[45] Ši koncepcija visiškai neatsižvelgia į faktą, jog Sąjunga pati savarankiškai nuo savo narių gali veikti ir sėkmingai veikia tarptautinėje arenoje.

1.3.5.Europos Sąjungos bei Europos Bendrijų susiliejimas

Ši koncepcija ypač pabrėžia Sąjungos bei Bendrijų vieningumą. Ji nepripažįsta Sąjungos ir Bendrijų kompetencijų atskyrimo, ramsčių modelį interpretuoja Sąjungos naudai: Sąjunga absorbuoja Bendrijas, tik ji, o ne Bendrijos, turi teisinį subjektiškumą bei gali įgyti teises ir pareigas. Ši teorija taip pat yra kritikuotina, nes visiškai paneigia Bendrijų teisinį subjektiškumą, jų savarankiškumą, neadekvačiai interpretuoja steigiamąsias Bendrijų bei Sąjungos sutartis visiškai neatsižvelgdami į Bendrąsias bei Baigiamąsias Sąjungos sutarties nuostatas[46].

1.3.6.Teorijų apibendrinimas

Taigi apibendrinus visas šias teorijas, analizuojančias Europos Sąjungos bei Europos Bendrijų teisinį santykį, galime padaryti išvadą, jog nei viena iš jų nesugeba pateikti išsamaus bei adekvataus šiandieninės Europos Sąjungos vaizdo. Jos ignoruoja svarbius faktus: visų pirma, Europos integracijos procesas tebevyksta, ir raidos faktoriaus neįmanoma ignoruoti analizuojat Sąjungoje vykstančius procesus, antra, Europos Bendrijos tebeegzistuoja, jos turi savarankišką kompetenciją, aiškiai įtvirtintą teisinį subjektiškumą, kuriuo naudojasi tiek santykiuose su

---

[43] Ten pat.

[44] Pastaroji organizacinė struktūra nėra nežinoma Bendrijų teisei: Europos Centrinis Bankas ir Europos Investicijų Bankas pagal Bendrijų Steigimo sutartį yra organizacijos, turinčios teisinį subjektiškumą, kurios yra integruotos į Bendrijų teisę neesant Bendrijų nariais. Plačiau apie tai: Zilioli C., Selmayr M. The European Central Bank: An Independent specialized organization of Community Law // Common Market Law Review 37 (2000), 591 (597).

[45] Shroeder W. European Union and European Communities P.9 // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

[46]Shroeder W. European Union and European Communities P.10. // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

valstybėmis narėmis, su Sąjunga, tiek ir su trečiaisiais asmenimis tarptautiniuose santykiuose, trečia šiandieninė Europos Sąjunga nebegali būti laikoma tik valstybių narių interesų derinimo platforma – tai subjektas, galintis veikti ir veikiantis tarptautiniuose santykiuose, ketvirta, neįmanoma ignoruoti steigiamosiomis sutartimis įtvirtintų glaudžių institucinių bei materialinių santykių tarp Bendrijos bei Sąjungos, penkta, analizuojant Sąjungą bei Bendrijas, būtina atsižvelgti ne tik į valstybių narių bet ir trečiųjų šalių praktiką teisiniuose santykiuose su Europos Sąjunga.

Taigi, atsižvelgdami į pateiktas pastabas, pabandysime pateikti šiandieninės Europos Sąjungos koncepciją, tiksliai atskleidžiančią jos vaidmenį tarptautiniuose santykiuose.

1.3.7. Šiandieninė Europos Sąjungos koncepcija

Šiandieninei Europos Sąjungai be galo aktuali jos teisinio subjektiškumo problema. Jis ypač svarbus ir būtinas suvokiant Sąjungą kaip atskirą subjektą, galintį savarankiškai nuo valstybių narių prisiimti teises bei pareigas, savarankiškai jas įgyvendinti, ginti, bei atsakyti už savo pačios padarytus pažeidimus.

Nuo pat Europos Sąjungos sutarties pasirašymo 1992 metais iki šiol vyksta debatai dėl Europos Sąjungos teisinio subjektiškumo. Kaip teigia P. Eeckhout, analizuojant Europos Sąjungos subjektiškumo problemą, susiduriama su trimis sferomis: tarptautine viešąja teise, praktika Bendros Užsienio bei Saugumo Politikos Srityje, bei Europos konstitucine politika[47].

Savo analizę pradėsime nuo sutartinių nuostatų, reglamentuojančių Europos Sąjungą, bei sutarčių šalių valios sudarant sutartis.

1.3.7.1.Sutarčių nuostatos bei šalių ketinimai dėl Europos Sąjungos

Europos Sąjunga buvo įsteigta Europos Sąjungos sutartimi 1992 m. Pastaroji sutartis - tai Sąjungos konstitucinis dokumentas, reglamentuojantis Sąjungos struktūrą, institucijas, kompetenciją, veiklos sritis bei kitus klausimus. Sąjungos subjektiškumo problemai taip pat aktualios 1997 m. Amsterdamo bei 2001 m. Nicos sutarčių nuostatos.

Mastrichto sutartis numato, jog Europos Sąjunga yra paremta Europos Bendrijomis, papildant jas papildomomis bendradarbiavimo formomis: Bendros Užsienio bei saugumo politikos bei Policijos bei Teismų Bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose[48]. Pastaroji bendradarbiavimo forma dabartinę savo apimtį įgavo po Amsterdamo sutarties reformos 1997 m., kuomet dalis veiklos

[47] Eeckhout P. External relations of the European Union. -New York: Oxford University Press. 2004. P. 155.
[48] Europos Sąjungos sutarties 1-as straipsnis. // Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2

sričių buvo perduotos Bendrijos kompetencijai. Skirtingai nuo Europos Bendrijų, šios dvi formos, priskiriamos Sąjungai, paremtos tarpvalstybiniu bendradarbiavimu.

Sąjungos sutarties 2 straipsnis įtvirtina tokius Sąjungos tikslus: siekti ekonominio bei socialinio progreso, įtvirtinti Sąjungos identitetą tarptautinėje arenoje, stiprinti valstybių narių piliečių teisių bei interesų apsaugą, sukurti ir plėtoti Sąjungą kaip laisvės, saugumo bei teisingumo erdvę[49].

Sąjungos sutarties 3 straipsnis numato, jog Sąjunga turi vieningą su Bendrijomis institucinę struktūrą. Europos Vadovų Taryba yra pagrindinė Sąjungos institucija, kurią sudaro valstybių narių vadovai ar vyriausybių vadovai bei Komisijos pirmininkas. Pagrindinė Tarybos funkcija – nustatyti bendrą Sąjungos politiką. Sąjungos sutarties 5 straipsnis numato, jog Sutartyje numatytais atvejais Sąjunga naudojasi kitomis Bendrijos institucijomis – Komisija, Taryba, Europos Parlamentu, Europos Teisingumo Teismu, bei Audito Rūmais.

Europos Sąjungai be galo svarbūs Sąjungos sutarties V ir VI skyriai, įtvirtinantys Bendradarbiavimą Užsienio bei Saugumo (V skyrius) bei Policijos ir Teismų Bendradarbiavimą Baudžiamosiose Bylose (V). Būtent šios sritys priskiriamos Sąjungos kompetencijai.

Kaip teigia Gautier, Bendra Užsienio bei Saugumo Politika – tai pagrindinė Sąjungai priskiriama funkcija[50]. Šioje srityje Sąjungai iškeliami tokie uždaviniai: saugoti bendrąsias vertybes, interesus, Sąjungos nepriklausomybę bei vientisumą, garantuoti taiką, stiprinti tarptautinį bei Sąjungos saugumą, skatinti tarptautinį bendradarbiavimą[51].

Sąjunga, įgyvendindama jai pavestus uždavinius Užsienio bei Saugumo Politikos srityje, naudoja tam tikrus teisinius instrumentus.Tai bendrosios strategijos[52], kurias nustato Europos Vadovų Taryba, o įgyvendina Ministrų Taryba, bendrieji veiksmai[53], naudojami esant poreikiui greitai reaguoti į specifines situacijas bei bendrosios pozicijos[54], kurios pateikia Sąjungos poziciją tam tikru specifiniu klausimu. Pastaruosius du instrumentus priima Taryba, o įgyvendina Komisija, o valstybės narės privalo jiems paklusti. Po Amsterdamo sutarties padarytų pakeitimų, numatyta galimybė sprendimus priimti kvalifikuota dauguma, vietoje anksčiau buvusio vieningumo[55]. Tačiau

[49] Europos Sąjungos sutarties 2-as straipsnis // Ten pat.
[50]Gautier P. The Reparations for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union. P.344. // Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331. // http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-11
[51]Europos Sąjungos sutarties 11 straipsnis // Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2
[52] Europos Sąjungos sutarties 13 straipsnis //Ten pat.
[53] Europos Sąjungos Sutarties 14 straipsnis // Ten pat.
[54] Europos Sąjungos sutarties 15 straipsnis. // Ten pat.
[55] Europos Sąjungos sutarties 23 straipsnio 2 dalis. // Ten pat.

valstybėms narėms palikta galimybė prieštarauti tokiam balsavimui dėl svarbių nacionalinės politikos priežasčių.

Amsterdamo sutartimi taip pat buvo numatytas kitas be galo svarbus instrumentas įgyvendinant Bendrą Užsienio bei Saugumo Politiką – galimybė sudaryti sutartis su valstybėmis bei kitomis tarptautinėmis organizacijomis[56]. Tokiu atveju Taryba įgalioja pirmininkaujančią valstybę narę pradėti derybas. Valstybei narei padeda Komisija. Susitarimą sudaro Taryba, rekomendavus pirmininkaujančiai valstybei.

Sąjungai Bendros Užsienio bei Saugumo Politikos srityje atstovauja pirmininkaujanti valstybė narė. Ji atsakinga už priimtų sprendimų įgyvendinimą, pateikia Sąjungos poziciją įvairiais klausimais, kylančiais tarptautinėje arenoje. Jai padeda Tarybos generalinis sekretorius – vyriausiasis įgaliotinis bendrai užsienio bei saugumo politikai[57].

Kita Sąjungos kompetencijai priskirta sritis – Policijos bei Teismų Bendradarbiavimas Baudžiamosiose bylose. Sąjungos tikslas šios politikos srityje – garantuoti piliečiams aukštą saugumo lygį laisvės, saugumo bei teisingumo erdvėje. To siekiama vystant bendrus veiksmus tarp valstybių narių. Šioje srityje Sąjunga naudojasi tokiais instrumentais: bendromis pozicijomis, rėminiais sprendimais bei konvencijomis. Šiai sričiai taip pat taikomos kai kurios Bendros Užsienio bei Saugumo politikos nuostatos – dėl pirmininkaujančios valstybės narės atstovavimo Sąjungai bei sutarčių sudarymo. Svarbu paminėti, jog dėl glaudaus šios srities ryšio su Bendrijomis (tam tikra šios srities nuostatų dalis buvo perduota Bendrijos kompetencijai) Europos Teisingumo Teismas turi tam tikrą jurisdikciją šioje srityje: jis gali tikrinti Tarybos priimtų sprendimų teisėtumą, ar spręsti ginčus tarp valstybių narių dėl Tarybos priimtų sprendimų. Teismas taip pat gali pateikti preliminarius sprendimus dėl teisės aktų, priimtų šioje srityje[58].

Taigi apibendrinant Europos Sąjungos sutarčių nuostatas svarbiausias pastebėjimas būtų jog nei Sąjungos sutartis, nei vėlesni jos pakeitimai tiesiogiai neįtvirtino nuostatų dėl Sąjungos subjektiškumo. Tačiau Europos Sąjungos sutartyje numatyti Sąjungos tikslai bei siekiai rodo akivaizdų siekį Sąjungą matyti kaip savarankišką subjektą, ginantį valstybių narių bei jų piliečių teises bei interesus. Žingsnius savarankiškumo link parodo ir reformų sutartys, kurios išplėtė Sąjungos galimybes savarankiškai veikti tarptautinėje arenoje.

Neesant sutartyse tiesioginių nuostatų dėl Sąjungos subjektiškumo, būtina apžvelgti sutarčių šalių valią sudarant sutartis.

[56] Europos Sąjungos sutarties 24 straipsnis // Ten pat.
[57] Europos Sąjungos sutarties 26 straipsnis // Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2
[58] Gautier P. The Reparations for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union. P. 347. // Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331.// http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-11

Kaip teigia P. Gautier, Sąjungos subjektiškumo problema buvo svarstoma sutarčių derybų metu, ypač Amsterdamo sutarties sudarymo metu[59]. Tačiau nuostatos dėl Sąjungos subjektiškumo nebuvo įtrauktos į sutartis. Taip pat svarbu paminėti, jog Taryba 1993m. keisdama savo pavadinimą į Europos Sąjungos Tarybą, savo sprendime įtraukė deklaraciją, jog Europos Sąjunga neturi teisinio subjektiškumo tarptautinėje arenoje[60].

Aiškiai išreikštų sutartinių Sąjungos subjektiškumo nuostatų nebuvimas, neaiški šalių valia sutarčių sudarymo metu[61] kai kurių autorių[62] nuomone yra kliūtys Sąjungos subjektiškumui. Tačiau daugelis autorių[63] teigia, jog tai nėra kliūtis tarptautinių organizacijų (tarp jų – ir Sąjungos) subjektiškumui, nes pasaulyje egzistuoja nedaug tarptautinių organizacijų, kurių steigiamuosiuose dokumentuose įtrauktos aiškios nuostatos dėl tarptautinio teisinio subjektiškumo. Tačiau nepaisant to pastarasis joms pripažįstamas. Bene garsiausias pavyzdys – jau minėta *Reparations for Injuries* byla[64], kurioje Tarptautinis Teisingumo Teismas pripažino Jungtinių Tautų tarptautinį teisinį subjektiškumą, nors Tautų steigiamajame dokumente taip pat nebuvo nuostatų dėl subjektiškumo.

1.3.7.2.Europos Sąjungos kompetencija sudaryti tarptautines sutartis

Kaip jau minėjome, teisė sudaryti Sąjungai susitarimus numatyta Europos Sąjungos sutarties 24 straipsnyje. Ši teisė buvo įtvirtinta Amsterdamo sutartimi, vėliau straipsnį papildė Nicos sutartis. Taigi šiandieninė šio straipsnio redakcija yra tokia:

„1. Jei įgyvendinant šią antraštinę dalį reikia sudaryti susitarimą su viena ar keliomis valstybėmis arba tarptautinėmis organizacijomis, Taryba gali įgalioti pirmininkaujančią

[59] Ten pat, P. 348. Autorius mini Airijos bei Olandijos kaip pirmininkaujančių valstybių pasiūlymus dėl Sąjungos subjektiškumo.

[60] Europos Tarybos Sprendimas 93/591 "Dėl Tarybos pavadinimo įsigaliojus Europos Sąjungos sutarčiai" // Oficialus leidinys Nr. L-281, 1993, p. 0018—0018 Taip pat: Gautier P. The Reparations for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union. P. 348. // Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331. // http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf.; Prisijungimo laikas: 2007-10-11.

[61] Tai atskleidžia tik vienos jau minėtos tarptautinių organizacijų subjektiškumo teorijos – valios teorijos – poziciją dėl Sąjungos subjektiškumo. Tačiau, kaip tiksliai pažymi P. EEckhout, šioje situacijoje šalių valia dėl Sąjungos subjektiškumo yra be galo kontroversiška ir sunkiai nustatoma.

[62] Neuhwahl N. A.E.M. Legal Personality of European Union – International and institutional aspects // Kronenberger V. (ed.) The European Union and International Legal order: Discort or Harmony? - Hague: T.M.C. Asser press. 2001.

[63] Shroeder W. European Union and European Communities//Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23, Gautier P. The Reparations for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union. // Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331.//http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-11, Amerasinghe C. F. Principles of the Institutional Law of International Organizations (Second Edition) – New York: Cambridge University Press. 2005, Klabbers J. An introduction to International Institutional law. -Cambridge: Cambridge University press, 2005., Eeckhout P. External relations of the European Union. -New York: Oxford University Press Inc., 2004

[64] Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonė Reparations For Injuries byloje. // ICJ Reports, 1949, p. 179

valstybę narę, kuriai deramai padeda Komisija, pradėti tuo tikslu derybas. Tokius susitarimus sudaro Taryba, rekomendavus pirmininkaujančiai valstybei narei.

2. Taryba sprendžia vieningai, jei susitarimas yra susijęs su klausimu, kurį sprendžiant reikia balsų vieningai priimti vidaus sprendimus.

3. Jei tas susitarimas yra numatomas, kad būtų įgyvendinti bendrieji veiksmai ar bendroji pozicija, Taryba sprendžia kvalifikuota balsų dauguma pagal 23 straipsnio 2 dalį.

4. Šio straipsnio nuostatos taikomos ir VI antraštinėje dalyje aptariamiems klausimams. Jei susitarimas yra susijęs su klausimu, kurį sprendžiant reikia kvalifikuota balsų dauguma priimti vidaus sprendimus arba imtis priemonių, Taryba sprendžia kvalifikuota balsų dauguma pagal 34 straipsnio 3 dalį.

5. Joks susitarimas nėra privalomas valstybei narei, kurios atstovas Taryboje pareiškia, kad ji turi laikytis savo konstitucinių nuostatų; kitos Tarybos narės gali sutikti, kad tas susitarimas joms būtų taikomas laikinai.

6. Šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis sudaryti susitarimai Sąjungos institucijoms yra privalomi.“[65]

Esminė su šiuo straipsniu susijusi problema – kas – Sąjunga ar valstybės narės - sudaro susitarimus pagal pastarąjį straipsnį, kas prisiima įsipareigojimus. Daugiausia neaiškumų sukelia 5-oji straipsnio dalis, kurioje numatyta galimybė valstybei narei neįsipareigoti sudaromu susitarimu, jei jos atstovas pareiškia jog valstybė turi laikytis savo konstitucinių nuostatų.

Esant neaiškumų ar dviprasmybių sutarties tekste, sutartis turi būti interpretuojama. Tarptautinės sutartys interpretuojamos pasitelkiant sutarčių interpretavimo taisykles, įtvirtintas Vienos Konvencijos dėl Sutarčių teisės 31 bei 32 straipsniuose. Pastarieji straipsniai įtvirtina dvi sutarčių aiškinimo taisykles – bendrąją bei papildomą. Bendroji sutarčių interpretavimo taisyklė numato, jog sutartis turi būti interpretuojama laikantis geros valios principo, vartojant įprastinę sąvokų reikšmę, atsižvelgiant į sutarties kontekstą bei susitarimo objektą bei tikslą[66]. Papildoma sutarčių interpretavimo taisyklė numato, jog esant neaiškumų interpretuojant sutartį pagal 31 straipsnį, gali būti naudojamos papildomos priemonės[67].

Taikant sutarčių bendrąją sutarčių interpretavimo taisyklę Europos Sąjungos sutarties 24 straipsniui, akivaizdu, jog susitarimus šiuo atveju savo vardu sudaro Sąjunga, o ne valstybės narės. Visų pirma – tai įprastinė sąvokų reikšmė. Susitarimus sudaro Taryba, jai padeda pirmininkaujanti valstybė narė, Komisija. Tai Sąjungos institucijos, jos atstovauja Sąjungą, o ne valstybių narių

[65] Europos Sąjungos sutarties 24-as straipsnis// Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2
[66] Vienos Konvencijos dėl sutarčių teisės 31-as straipsnis // United Nations, Treaty series, vol. 1155. p. 331
[67] Vienos Konvencijos dėl sutarčių teisės 32-as straipsnis //Ten pat.

interesus. Sąjunga, atsižvelgiant į Europos Sąjungos sutarties kontekstą – savarankiškas subjektas, turintis savo tikslus bei jam pavestą kompetenciją. Be to, vadovaujantis priešinga pozicija, jog sutartis sudaro valstybės narės, o ne Sąjunga, 5-a ir 6-a straipsnio dalys netektų prasmės – jos paprasčiausiai būtų nereikalingos. Tokią išvadą padaro ir Marquardt[68] bei Shroeder[69].

1.3.7.3.Europos Sąjungos praktika Bendros Užsienio bei Saugumo politikos srityje

Šioje darbo dalyje dėmesį skirsime Europos Sąjungos praktikai naujų valstybių narių priėmimo bei tarptautinių sutarčių srityse.

Po Europos Sąjungos sutarties įsigaliojimo nebeliko priėmimo proceso į Europos Bendrijas. Valstybės, pasirašydamos stojimo sutartį su valstybėmis narėmis, automatiškai tampa ir Bendrijos narėmis. Būtent Sąjungos, o ne Bendrijų institucijos kontroliuoja naujų narių priėmimą į Sąjungą, sudaro įvairias sutartis su valstybėmis kandidatėmis. Pastarasis faktas būtų neįmanomas Sąjungai nepripažįstant savarankiškumo. Tokią išvadą padaro ir Shroeder[70].

Sąjungos savarankiškumą patvirtina ir tarptautinių susitarimų praktika. Dar 1996m. po Jugoslavijos konflikto, Sąjunga siekė sudaryti susitarimą dėl Mostaro miesto administravimo. Tačiau savarankiškai ji negalėjo to padaryti, nes tuomet Mastrichto sutartis dar neturėjo atitinkamų nuostatų, suteikiančių tokią teisę. Taigi sutartis buvo pasirašyta su Europos Sąjungos narėmis, o ne su pačia Sąjunga[71].

Tačiau po Amsterdamo sutarties padėtis pasikeitė. Vadovaujantis 24 straipsniu Sąjunga sudarė daugybę susitarimų: su Jugoslavijos Federacine Respublika[72], su Makedonijos Respublika[73],

---

[68] Marquardt S. The Conclusion of International Agreements under Article 24 of the Treaty on European Union. // Kronenberger V. (ed.) The European Union and International Legal order: Discort or Harmony? - Hague: T.M.C. Asser press. 2001.

[69] Shroeder W. European Union and European Communities P.18. // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

[70] Shroeder W. European Union and European Communities P.19. // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

[71] Eeckhout P. External relations of the European Union. -New York: Oxford University Press. P. 158. 2004., Shroeder P. 22.

[72] Tarybos 2001. balandžio 9d. sprendimas 2001/352 dėl Europos Sąjungos ir Jugoslavijos Federacinės Respublikos (JFR) susitarimo dėl Europos Sąjungos stebėjimo misijos (EUMM) veiklos JFR sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-125, 2001, p. 0001–0001

[73] 2003 m. kovo 21 d. Tarybos sprendimas 2003/222 dėl susitarimo tarp Europos Sąjungos ir buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos dėl Europos Sąjungos vadovaujamų pajėgų (EUF) Buvusioje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje statuso sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-82, 2003, p. 0045—0045

su Bosnija ir Hercegovina[74], su NATO[75], su Albanija[76], su Šveicarija[77]bei kitus[78]. Kaip teigia P. Eeckhout[79], pastaruosiuose susitarimuose visai neužsimenama apie valstybes nares, tai nėra mišrūs susitarimai – nėra jokių užuominų jog valstybės narės galėtų būti pastarųjų susitarimų šalimis. Dauguma susitarimų turi nuostatas, kurios aiškiai atskiria Europos Sąjungą nuo valstybių narių. Pastarieji susitarimai sudaryti Europos Sąjungos kaip savarankiško teisinio subjekto.

Taigi apibendrinant galime padaryti išvadą, jog Europos Sąjungos sutarčių nuostatos, numatančios sąjungai savarankiškus tikslus, kompetenciją, instrumentus jos tikslams įgyvendinti bei praktika, susiklosčiusi Sąjungai veikiant tarptautinėje arenoje parodo, jog šiandieninė Europos Sąjunga pripažįstama kaip savarankiškas teisės subjektas, turintis tarptautinį teisinį subjektiškumą. Tam pritaria daugelis teisės mokslininkų[80].

Padarius teigiamą išvadą dėl Sąjungos subjektiškumo, reiktų grįžti prie Bendrijos ir Sąjungos santykio. Akivaizdu, jog bent tarptautinėje arenoje[81] už termino „Europos Sąjunga“ „slepiasi“ dvi tarptautinės organizacijos – Europos Bendrijos ir Europos Sąjunga. Tai savarankiški subjektai, abu turintys tarptautinį teisinį subjektiškumą, bei atskiras kompetencijas veikti tarptautiniu mastu. Tokią išvadą patvirtina keletas faktų.

Visų pirma, tai aktyvus Bendrijos kompetencijos veikti tarptautiniuose santykiuose gynimas siekiant ją griežtai atriboti nuo Sąjungos kompetencijos. Kaip pavyzdį galima pateikti susitarimą dėl Šveicarijos Konfederacijos Įgyvendinant, taikant, ir plėtojant Šengeno acquis. Pastarasis susitarimas – trišalis, jį savo vardu pasirašė Europos Sąjunga, Europos Bendrijos ir Šveicarijos Konfederacija. Net Europos Sąjungos Oficialiajame Leidinyje jis paskelbtas kaip du savarankiški teisės aktai – Bendrijos ir Sąjungos.

---

[74] 2002 m. rugsėjo 30 d. Tarybos sprendimas 2002/845 dėl Europos Sąjungos ir Bosnijos ir Hercegovinos (BiH) susitarimo dėl Europos Sąjungos policijos misijos (EUPM) veiklos BiH sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-293, 2002, p. 0001—0001

[75] 2003 m. vasario 24 d. Tarybos sprendimas 2003/211 dėl Europos Sąjungos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos susitarimo dėl informacijos saugumo sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-80, 2003, p. 0035—0035

[76] 2003 m. vasario 24 d. Tarybos sprendimas 2003/252 dėl Europos Sąjungos ir Albanijos Respublikos susitarimo dėl Europos Sąjungos Priežiūros Misijos (EUMM) veiklos sudarymo//Oficialus leidinys Nr. L-93, 2003, p. 0049–0052

[77] 2004 m. spalio 25 d. Tarybos sprendimas 2004/849 dėl Europos Sąjungos, Europos bendrijos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimo dėl Šveicarijos Konfederacijos įgyvendinant, taikant ir plėtojant Šengeno acquis pasirašymo Europos Sąjungos vardu ir laikino tam tikrų nuostatų taikymo//Oficialus leidinys Nr. L-368, 2004, p. 0026—0027

[78] Europos Sąjungos bei Europos Bendrijų sudarytus tarptautinius susitarimus galima rasti Europos Komisijos Sutarčių Skyriaus tinklapyje internete adresu http://ec.europa.eu/world/agreements/default.home.do.

[79] Eeckhout P. External relations of the European Union. -New York: Oxford University Press. 2004. P. 160.

[80] Eeckhout, Dashwood, Tomuchat, Shroeder, Klabbers pripažįsta Sąjungos tarptautinį subjektiškumą, Neutwall – ne.

[81] Vidiniai Sąjungos bei Bendrijos tarpusavio ryšiai mūsų temai nėra aktualūs; šiuo atveju glaudūs instituciniai ir materialiniai Sąjungos bei Bendrijų tarpusavio ryšiai neturi įtakos subjektų savarankiškumui tarptautinėje arenoje. Plačiau apie Bendrijos bei Sąjungos šiandieninius tarpusavio ryšius – Shroeder W. European Union and European Communities//Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23 ir Gautier P. The Reparations for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union//Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331. // http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf.; Prisijungimo laikas: 2007-10-11.

Antra, niekaip neįmanoma padaryti išvadą, jog Bendrijas absorbavo Sąjunga. Bendrijos niekuomet nebuvo panaikintos jokiomis sutartinėmis nuostatomis, jos efektyviai veikia tarptautinėje arenoje. Tai patvirtina daugybė Bendrijos vardu sudarytų tarptautinių susitarimų. Taip pat nėra jokio pagrindo teigti, jog Sąjunga šiuo metu galėtų būti laikoma Bendrijų teisių ir pareigų perėmėja. Tokie projektai dar tik rengiami, tokia padėtis galėtų susiklostyti, jei bus parvirtintos naujos reformų sutartys[82].

Įdomu pabrėžti, jog tokia dvilypumo situacija nėra nežinoma Europos Sąjungos vystymesi. Tokia padėtis buvo susiklosčiusi nuo 1965m. , kuomet Sujungimo sutartis sujungė trijų egzistavusių bendrijų institucijas, tačiau bendrijos liko savarankiškos tarptautinės organizacijos[83].

Taigi, šiandieninę Europos Sąjungą reiktų suvokti kaip dvi organizacijas - Europos Sąjungą ir Europos Bendrijas. Savojoje transnacionalinėje teisėje jos susietos glaudžiais tarpusavio materialiniais bei instituciniais ryšiais, jau kurį laiką siekiama organizacijas sujungti į vieną subjektą. Tačiau tarptautiniuose santykiuose abi organizacijos veikia kaip savarankiški subjektai – savo vardu prisiima įsipareigojimus jiems perduotos kompetencijos ribose. Todėl ir atsakyti turėtų kiekvienas atskirai – už savo prisiimtus įsipareigojimus.

[82] Plačiau apie rengiamas reformas – Europos Tarybos pirmininkaujančios šalies 2007 birželio 21/22d. išvados // http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf.; Prisijungimo laikas: 2007-10-01

[83] 1965 Bendrijų institucijų jungimo sutartis//Oficialus leidinys Nr. 152, 1967

II DALIS. EUROPOS SĄJUNGOS IR EUROPOS BENDRIJŲ TEISINĖ ATSAKOMYBĖ

Šioje savo darbo dalyje apžvelgsime problemas, su kuriomis tiek Sąjunga, tiek ir Bendrijos susiduria tarptautinės atsakomybės prieš trečiąsias šalis srityje. Apžvelgsime Sąjungos bei Bendrijų praktiką tarptautinėje arenoje, daugiausia dėmesio skirsime tarptautiniams susitarimams bei juose numatytiems įsipareigojimams.

Tarptautiniuose santykiuose Sąjunga ir Bendrijos veikia vadovaudamosi tarptautine teise[84]. Ja vadovaujantis sudaromi tarptautiniai susitarimai, prisiimami bei vykdomi kiti įsipareigojimai. Todėl ir santykiuose su trečiosiomis šalimis Sąjungos ir Bendrijų atsakomybė bus nustatoma vadovaujantis tarptautine, o ne Sąjungos ar Bendrijų teise. Todėl ir problemos, susijusios su tarptautinių organizacijų atsakomybe, tiesiogiai veikia ir Sąjungos bei Bendrijų atsakomybę.

Taigi pradėsime nuo tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės.

2.1 Tarptautinių organizacijų teisinė atsakomybė

Tarptautinių organizacijų vystymasis bei veikla be galo svarbi šiuolaikiniuose tarptautiniuose santykiuose. Tačiau jis ne tik skatina valstybių integraciją, tačiau ir sukelia daug papildomos rizikos kitiems subjektams. Ir šiai rizikai būtina užkirsti kelią, o jai atsiradus – ją minimizuoti, ir atlyginti nukentėjusiems subjektams atsiradusią žalą. Tam pasitelkiama tarptautinės atsakomybės teisė.

Tarptautinės atsakomybės normos laikomos antrinėmis normomis[85]. Jos nustato papildomą (antrinį) įsipareigojimą atlyginti žalą nedarydamos įtakos pirminiam įsipareigojimui, kuris yra pažeidžiamas. Pastarosiomis atsakomybėms normomis siekiama dviejų pagrindinių tikslų: užkirsti kelią ar minimizuoti prisiimtų įsipareigojimų pažeidimus tarptautinėje teisėje, ir atlyginti nukentėjusiems subjektams pastaraisiais pažeidimais padarytą žalą. Kaip teigia M. Hirsh, vienas esminių atsakomybės taikymo principų – garantuoti balansą tarp siekio užkirsti kelią subjektų teisių pažeidimams, bei siekio nesuvaržyti subjektų veiklos laisvės[86]. Pastarasis principas ypač aktualus tarptautinėms organizacijoms, kurių veikla tiesiogiai priklausoma nuo jų narių.

Tarptautinės atsakomybės teisė ilgą laiką buvo suvokiama kaip valstybių atsakomybės teisė ir vystėsi paprotinės teisės pagrindu. Atsakomybės teisė siejasi su tam tikrų papildomų įsipareigojimų nustatymu valstybėms, kurie susiję su papildoma našta ar tam tikru valstybės orumo sumenkinimu nustačius tarptautinį pažeidimą. Todėl akivaizdu, jog tam tikrų vieningų taisyklių

[84] Nors tam tikri susitarimai galėtų būti sudaryti ir vadovaujantis nacionaline teise, pvz.: susitarimai su privačiais subjektais dėl energijos teikimo. Tokiu atveju sutartis galėtų būti sudaryta bei vykdoma vadovaujantis nacionaline teise.
[85] Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995. P. xiv
[86] Ten pat, P. 8.

egzistavimas ne visuomet naudingas valstybėms, ypač padariusioms pažeidimus. Be to pirminių įsipareigojimų, kuriuos gina atsakomybės normos, turinys be galo skiriasi, todėl buvo abejojama, ar apskritai įmanoma sukurti vieningą atsakomybės rėžimą.

Visgi visuotinai pripažįstama, bet koks tarptautinei teisei priešingas aktas užtraukia tarptautinio subjekto atsakomybę[87]. Esminės sąlygos tarptautinei atsakomybei atsirasti yra šios: tarptautinio įsipareigojimo pažeidimas, bei pastarojo pažeidimo priskirtinumas tarptautiniam subjektui[88].

XXa. 7-ame dešimtmetyje Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisija pradėjo kodifikuoti paprotinę teisę valstybių atsakomybės srityje. Pastarasis darbas užtruko ilgai, valstybių atsakomybės straipsnių projektas buvo baigtas tik 2002 m. Jis bus pateiktas JT Generalinei Asamblėjai kaip tarptautinės konvencijos projektas. Pripažįstama, jog pats projektas iš dalies atspindi paprotinę teisę – tam tikros jame įtvirtintos normos išsirutuliojo iš paprotinės teisės, o kai kurios, neesant praktikos tam tikroje srityje, atspindi progresyvų teisės vystymąsi.

Sparčiai vystantis tarptautinėms organizacijoms, tarptautinė bendrija yra suinteresuota tarptautinės atsakomybės taikymu ir pastarųjų atžvilgiu, nes jos pripažįstamos tarptautiniais subjektais, kurie prisiima savarankiškai įsipareigojimus ir turi atsakyti jų pažeidimo atveju. Be to, organizacijų šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje tiek daug[89], jog atsakomybės netaikymas jų atžvilgiu stipriai paveiktų visą tarptautinę bendruomenę. Tačiau atsakomybės taikymas tarptautinėms organizacijoms turi tam tikrų ypatumų, kurie kyla iš pačios tarptautinės organizacijos esmės – jos dirbtinumo, ribotos kompetencijos. Tai sritis, kurioje susiduria dvi tarptautinės teisės šakos: tarptautinių organizacijų teisė ir tarptautinės atsakomybės teisė[90]. Kiekviena jų turi savo ypatumų, į kuriuos privalu atsižvelgti.

Kaip teigia M. Hirsh, tarptautinių organizacijų atsakomybės teisė yra įdomi tuo, jog ji savotiškai aplenkė laiką[91]. Po Antrojo pasaulinio karo tarptautinių organizacijų ėmė ženkliai didėti, jos plėtėsi į įvairias visuomeninio gyvenimo sritis, ir teisės doktrina paprasčiausiai nesuspėjo prisitaikyti prie tarptautinio gyvenimo realijų. Todėl šiuolaikinė tarptautinių organizacijų

[87] Pastarasis principas valstybių atsakomybės atžvilgiu buvo patvirtintas daugelyje Tarptautinio Teisingumo Teismo bylų: *Phosphates in Marocco*, *Corfu Chanel*, *Military and Paramiliary Activities* bei kitose. Plačiau apie tai: Draft Articles on Responsibility of States for Internationally wrongfull acts with commentaries. P. 64.

[88] Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995. P.12.

[89] Paskutiniais Tarptautinių Asociacijų Sąjungos 2004m. duomenimis, 2004m. pasaulyje buvo 246 sutartimis įsteigtos tarpvalstybinės tarptautinės organizacijos.Sąjungos ataskaitą galima rasti adresu http://www.uia.org/statistics/organizations/types-2004.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-12-09

[90] Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995.P. xiii

[91] Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995.P. xiii

atsakomybės teisė negali pasigirti gausia praktika šioje srityje, ji nėra pakankamai išsivysčiusi. Spragas bandoma užpildyti taikant analogiją su valstybių atsakomybe, ar taikant bendruosius teisės principus.

Baigus kodifikuoti valstybių atsakomybės paprotinę teisę, buvo nuspręsta kodifikuoti ir tarptautinių organizacijų paprotinę teisę šioje srityje[92]. Tačiau projektas iš karto susidūrė su mūsų minėtomis problemomis – negausia praktika arba su visišku jos nebuvimu tam tikrose srityse. Todėl pastarieji straipsniai daug nuostatų perima iš valstybių atsakomybės straipsnių, ir turėtų būti laikomi progresyviu teisės vystymusi šioje srityje. Ar jie bus aprobuoti, parodys vėlesnė praktika.

Apžvelgsime pastarąjį Tarptautinės Teisės Komisijos darbą.

2.1.1Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimo apžvalga

„Tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės“ temą Tarptautinės Teisės Komisija į savo darbotvarkę nusprendė įtraukti 2000 m. Po dviejų šiai temai analizuoti buvo įsteigta Darbo Grupė, paskirtas Specialusis Pranešėjas - Giorgio Gaja. Iki šios dienos[93] jis parengė ir pateikė Komisijai svarstyti keturis raportus. Komisija, juos apsvarsčiusi, patvirtino preliminarius 28 straipsnių tekstus. Šį Komisijos darbą norėtume išsamiai išanalizuoti.

Išanalizavus pirmąjį Specialaus Pranešėjo raportą[94] bei apsvarsčius jį Komisijoje, buvo parengti pirmieji trys tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsniai. Šie trys straipsniai nustato visų straipsnių taikymo apimtis, juose apibrėžiamos sąvokos, bei įtvirtinami pagrindiniai tarptautinių organizacijų atsakomybės principai.

Antrasis Specialaus Pranešėjo raportas[95] analizavo elgesio priskirtinumą tarptautinei organizacijai, apibrėžė bendrąjį principą, kuomet elgesys priskirtinas tarptautinei organizacijai, taip pat numatė pastarojo principo išimtis. Apsvarsčius šį raportą buvo parengti 4-7 straipsniai.

Trečiasis Specialaus Pranešėjo raportas[96] buvo skirtas tarptautinio įsipareigojimo kaip tarptautinio pažeidimo elemento analizei, bei tarptautinės organizacijos atsakomybei už valstybės ar kitos tarptautinės organizacijos veiksmus.

Išanalizavus ketvirtąjį Specialaus Pranešėjo raportą[97], buvo parengti vieni kontraversiškiausių tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių: skyrius, numatantis

[92] Tarptautinių organizacijų atsakomybės projektas buvo pradėtas dar 7-ame deš., tačiau vėliau buvo nutrauktas.
[93] 2007-12-11
[94] Pirmoji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/532
[95] Antroji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/541
[96] Trečioji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/553
[97] Ketvirtoji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/564

aplinkybes, pašalinančias veiksmų neteisėtumą, bei ypač daug diskusijų sukėlęs skyrius, numatantis valstybių atsakomybę už tarptautinės organizacijos veiksmus.

2.1.1.1Rėžimo taikymo apimtis

Šį klausimą tiesiogiai reglamentuoja 1- straipsnis, bei netiesiogiai – 2, kuriame pateikiama tarptautinės organizacijos sąvoka. 1 straipsnyje teigiama, jog šie straipsniai taikomi esant tarptautinės organizacijos tarptautinei teisinei atsakomybei už veiksmus, pripažintus neteisėtais pagal tarptautinę teisę. Antroji šio straipsnio dalis teigia, jog šie straipsniai taip pat taikomi tarptautinei valstybių atsakomybei už tarptautinius neteisėtus tarptautinės organizacijos veiksmus[98]. Komisijos parengtame straipsnių komentare akcentuojami keli straipsnių taikymo apimties ypatumai. Visų pirma, šie straipsniai bus tik tarptautinių organizacijų tarptautinės atsakomybės atveju, jie neapims tarptautinių organizacijų atsakomybės pagal nacionalinę teisę. Tačiau ši nuostata netaikoma tam tikrų tarptautinės teisės taisyklų ar principų taikymui, kuomet tarptautinės organizacijos atsakomybės klausimas keliamas nacionaliniame teisme[99]. Antra, tarptautinės organizacijos tarptautinė atsakomybė gali atsirasti ne tik už pačios organizacijos veiksmus, tačiau ir už pagalbą kitai tarptautinei organizacijai ar valstybei darant tarptautinį pažeidimą, arba už kito tarptautinės organizacijos ar valstybės kontroliavimą ar vadovavimą pastarajai atliekant tarptautinį pažeidimą, arba už vertimą atlikti tokį veiksmą. Be to, tarptautinė organizacija gali būti laikoma atsakinga už kitos tarptautinės organizacijos, kurios narė ji yra, veiksmus[100]. Trečia, šie straipsniai netaikomi tarptautinės organizacijos atsakomybės už veikas, neuždraustas tarptautinėje teisėje. Tokioje situacijoje organizacijos atsakomybė galėtų atsirasti tik tuo atveju, jei organizacija neįvykdytų tam tikrų savo įsipareigojimų, pagal kuriuos turėtų imtis prevencinių priemonių tokių neuždraustų veikų atžvilgiu[101].

Kaip minėjome, šie straipsniai taip pat taikomi valstybių atžvilgiu. Tai sritis, kurios neapėmė straipsniai dėl valstybių atsakomybės[102] - valstybės narės atsakomybė už tarptautinės organizacijos padarytą tarptautinį pažeidimą. Ši sritis gan problematiška, nes valstybių atsakomybės

[98] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 1-as straipsnis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 55-osios sesijos darbą// General Assembly, Official Records, Fifty-eighth Session, Supplement No. 10 (A/58/10)
[99] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 55-osios sesijos darbą, P. 34-35. // General Assembly, Official Records, Fifty-eighth Session, Supplement No. 10 (A/58/10)
[100] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 55-osios sesijos darbą, P. 35. // General Assembly, Official Records, Fifty-eighth Session, Supplement No. 10 (A/58/10)
[101] Ten pat
[102] Ten pat, P. 36

klausimus reglamentuojant Straipsniams dėl valstybių atsakomybės[103], būtina nustatyti, ar pastarųjų normos gali būti taikomos, ir kiek gali būti taikomos valstybių, tarptautinių organizacijų narių, atžvilgiu. Pastarieji straipsniai bus taikomi valstybės, ar jos organo, veikiančio kaip tarptautinės organizacijos organas, atžvilgiu.

Straipsniuose pateikiamas „tarptautinės organizacijos“ apibrėžimas[104] nėra universalus, jis konstruojamas tik šiems straipsniams. Šis apibrėžimas pabrėžia svarbiausius tarptautinių organizacijų bruožus. Taip pat svarbu pabrėžti, jog tai, kad tarptautinė organizacija neturi kai kurių apbrėžime įtvirtintų bruožų, nereiškia jog tokiai organizacijai negali būti taikomi tam tikri straipsniuose įtvirtinti principai ar taisyklės[105].

Visų pirma, tarptautinė organizacija turi būti įsteigta tarptautine sutartimi ar kitokiu instrumentu vadovaujantis tarptautine teise. Iš to seka, jog apibrėžimas apima ir kitomis formomis įsteigtas tarptautines organizacijas – pavyzdžiui, JT Generalinės Asamblėjos rezoliucijomis, ar kitais instrumentais. O nuoroda į tarptautinę teisę reiškia, jog apibrėžimas neapima tarptautinių organizacijų, įsteigtų vadovaujantis nacionaline teise. Tokiu atveju reikalingas papildoma sutartis ar kitas instrumentas, parengtas pagal tarptautinę teisę[106].

Antra, tarptautinė organizacija turi turėti teisinį subjektiškumą. Tai, jog tarptautinės organizacijos stiegiamajame dokumente nenurodyta, ar organizacija turi teisinį subjektiškumą, jokiu būdu nereiškia, jog pastarojo ji neturi.

Trečia, nors apibrėžimas apima ir organizacijas, kurių nariai yra ir kiti subjektai, ne tik valstybės, šie straipsniai taikomi tik valstybių ar tarptautinių organizacijų, esančių tarptautinių organizacijų narėmis, atsakomybės atžvilgiu.

2.1.1.2Pagrindinis tarptautinių organizacijų atsakomybės principas; tarptautinio pažeidimo elementai

Bendrasis tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės principas, įtvirtintas straipsnyje – kiekvienas tarptautinės organizacijos tarptautinis pažeidimas yra pagrindas atsirasti organizacijos tarptautinei atsakomybei. Antroji straipsnio dalis detalizuoja tarptautinės organizacijos tarptautinį pažeidimą: jis egzistuoja tuomet, kuomet tarptautinės organizacijos veikimas ar neveikimas (a)

[103] Valstybių atsakomybės Straipsnių 4-as skyrius // Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part two.
[104] Pagal 2-ąjį Straipsnių dėl tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnį tarptautinė organizacija – organizacija, įsteigta tarptautine sutartimi ar kokiu kitu instrumentu vadovaujantis tarptautine teise, ir turinti teisinį subjektiškumą. Tarptautinės organizacijos nariais, be valstybių, gali būti ir kiti subjektai.
[105] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 55-osios sesijos darbą. P. 38. // General Assembly, Official Records, Fifty-eighth Session, Supplement No. 10 (A/58/10)
[106] Ten pat, P.40.

pagal tarptautinę teisę yra priskiriamas tarptautinei organizacijai, ir (b) pažeidžia tarptautinės organizacijos tarptautinį įsipareigojimą[107]. Tai bendrasis principas, kurio esmė – tarptautinė organizacija atsako už savo pačios padarytus tarptautinius pažeidimus. Tačiau tarptautinė organizacija taip pat gali atsakyti ir už kito organizacijos ar valstybės veiksmus, be to, pagal šiuos straipsnius atsakomybė gali kilti ir organizacijos narėms.

Taigi tam, kad kiltų tarptautinės organizacijos atsakomybė pagal pastaruosius straipsnius, visų pirma elgesys turi būti priskiriamas tarptautinei organizacijai. Elgesys apima tiek veikimą, tiek ir neveikimą. Be to, toks elgesys turi pažeisti įsipareigojimą pagal tarptautinę teisę. Įsipareigojimo šaltinis neturi reikšmės – jis gali kilti iš tarptautinių sutarčių, papročių bei kitų šaltinių. Žala nėra būti siekiant nustatyti atsakomybę.

Be galo svarbu pabrėžti, jog skirtingai nuo valstybių atsakomybės, šie straipsniai neįtvirtina principo, jog tarptautinio pažeidimo kvalifikavimo neįtakoja faktas, jog toks elgesys laikomas teisėtu pagal nacionalinę teisę. Kaip teigiama Tarptautinės Teisės Komisijos straipsnių komentare, tarptautinių organizacijų atveju santykis, susiklostantis tapt tarptautinės teisės ir tarptautinės organizacijos vidaus teisės yra per daug sudėtingas kad jį būtų galima išreikšti bendruoju principu. Sudėtingumas šiuo atveju kyla iš fakto, jog tarptautinės organizacijos teisė sunkiai atskiriama nuo tarptautinės teisės – organizacijos dažniausiai steigiamos tarptautiniais instrumentais, dažniausiai – tarptautinėmis sutartimis.

2.1.1.3Elgesio priskirtinumas tarptautinei organizacijai kaip tarptautinio pažeidimo elementas

Svarbu pabrėžti, jog šioje darbo dalyje nagrinėjamos taisyklės skirtos ne atsakomybei apskritai, o tik elgesio - veikimo ar neveikimo- priskirtinumui tarptautinei organizacijai[108]. Taip pat reiktų paminėti, jog tam tikrais atvejais organizacijai gali kilti atsakomybė už veiksmus, kurie nėra jai priskirti – jie priskirtini valstybei ar kitai tarptautinei organizacijai. Taip pat gali pasitaikyti atvejų, kuomet elgesys gali būti priskirtinas kelioms organizacijoms, ar organizacijai ir valstybei[109].

Elgesio priskirtinumo taisyklės pateikiamos Straipsnių projekto 4-7 straipsniuose. Juose įtvirtintas pagrindinis elgesio priskirtinumo tarptautinei organizacijai principas bei išimtys iš jo.

[107] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 3-as straipsnis//Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 55-osios sesijos darbą // General Assembly, Official Records, Fifty-eighth Session, Supplement No. 10 (A/58/10)
[108] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 56-osios sesijos darbą P.101 // General Assembly,Official Records, Fifty-ninth Session, Supplement No. 10 (A/59/10)
[109] Ten pat.

Pagrindinė elgesio priskirtinumo tarptautinei organizacijai taisyklė[110]- organizacijos elgesiu pagal tarptautinę teisę laikomas bet koks organizacijos institucijos ar jos atstovo elgesys atliekant jiems pavestas funkcijas. Visiškai nesvarbu, kokią padėtį institucija ar atstovas užima organizacijoje. Kitos straipsnio dalys detalizuoja taisyklę. Visų pirma „atstovas“ suvokiamas kaip bet koks pareigūnas ar kitas asmuo ar subjektas per kurį organizacija veikia. Kaip teigiama TTK Straipsnių projekto komentare, atstovais gali būti ne tik fiziniai, bet ir juridiniai asmenys. Institucijų ir atstovų funkcijos nustatomos vadovaujantis organizacijos vidinėmis taisyklėmis. Taisyklės šiuo atveju suvokiamos labai plačiai – jos apima ne tik organizacijos steigiamuosius dokumentus, organizacijos sprendimus, rezoliucijas bei kitus aktus, tačiau ir organizacijoje vyraujančią praktiką.

Kaip minėjome, ši taisyklė turi išimčių. Viena iš išimčių – tarptautinės organizacijos elgesiu bus laikomas ir valstybės institucijos ar kitos tarptautinės organizacijos institucijos ar atstovo elgesys, jei institucija ar atstovas perleistas tai organizacijai ir ji vykdo efektyvią to elgesio kontrolę[111]. Ši taisyklė taikoma tuomet, kuomet „perleistoji“ institucija iš dalies veikia ir kaip perleidusios valstybės institucija ar perleidusios tarptautinės organizacijos institucija ar atstovas. Taikant šį straipsnį gali kilti problemų kam priskirti organo elgesį – ar perleidusiai valstybei ar organizacijai, ar priėmusiai organizacijai. Šioje situacijoje lemiamą vaidmenį vaidina priimančios organizacijos faktinės elgesio kontrolės buvimas[112].

Antroji išimtis susijusi su tarptautinės organizacijos institucijų ar atstovų įgaliojimų viršijimu - organizacijos veiksmais bus laikomi jos institucijos ar atstovo veiksmai ir tuomet, kuomet institucija ar atstovas veikia pagal savo kompetenciją, tačiau toks veikimas viršija kompetencijos ribas ar pažeidžia instrukcijas.[113] Šioje situacijoje svarbiausias glaudaus ryšio buvimas tarp institucijai ar atstovui suteiktų įgaliojimų bei faktinio elgesio viršijant minėtus įgaliojimus[114]. Ši situacija apima tik veikimą ar neveikimą institucijai vykdant jiems patikėtas oficialias funkcijas, bet ne privačius veiksmus.

Paskutinė išimtis – elgesys, kuris negali būti priskiriamas tarptautinei organizacijai vadovaujantis pastaraisiais straipsniais, bus laikomas organizacijos elgesiu pagal tarptautinę teisę, ir tik tokia apimtimi, jei pastaroji jį pripažįsta ir patvirtina kaip jos pačios elgesį bei jo apimtis[115]. Toks

[110] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 4-as straipsnis // General Assembly,Official Records, Fifty-ninth Session, Supplement No. 10 (A/59/10)
[111] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 5-as straipsnis // Ten pat.
[112] Kaip pavyzdį galime patekti Jungtinių Tautų vykdomas karines ar taikos palaikymo misijas.
[113] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 6-as straipsnis // General Assembly,Official Records, Fifty-ninth Session, Supplement No. 10 (A/59/10)
[114] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 56-osios sesijos darbą. P.117. // Ten pat.
[115] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 6-as straipsnis // Ten pat.

pripažinimas gali būti pareiškiamas tuomet, kuomet nepavyksta elgesio priskirti tarptautinei organizacijai.

2.1.1.4Tarptautinio įsipareigojimo pažeidimas kaip tarptautinio pažeidimo elementas

Tam, jog kiltų tarptautinės organizacijos atsakomybė, nepakanka vien elgesio priskirtinumo tarptautinei organizacijai. Dar būtina, jog pastarosios elgesys neatitiktų tarptautinės organizacijos turimą įsipareigojimą.

Be galo svarbu pabrėžti, jog šis straipsnių projektas pateikia antrines atsakomybės normas – kaip valstybių atsakomybės atveju, jis nereglamentuoja pirminių normų, nustatančių valstybėms ar organizacijoms įsipareigojimus, jų pobūdį bei kitus ypatumus. Tačiau nepaisant to, juose pateikiami tam tikri bendri su įsipareigojimais susiję principai.

Tam, jog kiltų tarptautinės organizacijos atsakomybė, pastarosios elgesys turi neatitikti elgesį, kurio reikalauja pastarosios organizacijos tarptautinis įsipareigojimas[116]. Vartojama sąvoka „neatitikimas“ suvokiama be galo plačiai, ji apima įvairias galimas įsipareigojimo išraiškos bei galimo jo pažeidimo formas; ji apima tiek veikimą ar neveikimą, kelis veiksmus ir t.t. Šioje situacijoje viskas priklauso nuo elgesio, kurio reikalauja tarptautinės organizacijos įsipareigojimas.

Įsipareigojimo pobūdis taip pat nėra svarbus. Įsipareigojimas gali kilti iš sutarčių, paprotinių normų, bendrųjų principų ar vienašalių aktų. Taip pat nesvarbu ar organizacija yra įsipareigojusi vienam,keletui subjektų (tarp subjektų patenka ir tarptautinės organizacijos valstybės narės) ar visai tarptautinei bendrijai[117].

Atskirai vertėtų aptarti tarptautinių organizacijų įsipareigojimus, kylančius iš organizacijų vidaus taisyklių. Nepaisant to, jog šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje nesutariama dėl tarptautinių organizacijų vidaus taisyklių prigimties[118], pastarasis straipsnių projektas įsipareigojimus, kylančius pagal tarptautinių organizacijų vidaus taisykles pripažįsta tarptautiniais įsipareigojimais[119].

Kaip ir valstybių atsakomybės atveju, tam kad kiltų tarptautinės organizacijos atsakomybė, įsipareigojimas turi galioti pažeidimo padarymo metu[120]. Šia norma įtvirtinamas principas,

---

[116] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 8-as straipsnis // General Assembly,Official Records, Sixtieth Session, Supplement No. 10 (A/60/10)
[117] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 57-osios sesijos darbą P.87. // General Assembly,Official Records, Sixtieth Session, Supplement No. 10 (A/60/10)
[118] Ten pat, P. 88.
[119] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 8-as straipsnis // General Assembly,Official Records, Sixtieth Session, Supplement No. 10 (A/60/10)
[120] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 9-as straipsnis // Ten pat.

uždraudžiantis retrospektyvų tarptautinės teisės taikymą[121] - juridinis faktas turi būti vertinamas pagal jo atsiradimo metu galiojusią teisę.

Tarptautinis pažeidimas gali atsirasti tiek iškart, veiksmų atlikimo metu, tiek tęstis tam tikrą laiką, kol elgesys, išlieka nesuderinamas su tarptautinės organizacijos įsipareigojimu (trunkamojo pobūdžio tarptautinės teisės pažeidimas)[122]. Tuo atveju, kuomet tarptautinei teisei priešingą elgesį sudaro keli tarptautinės organizacijos veiksmai ar neveikimai, tarptautinės teisės pažeidimas atsiranda tuomet, kuomet įvykdomas veiksmas, kuris kartu su kitais veiksmais ar neveikimu, yra pakankamas pagal turimą įsipareigojimą pažeidimui atsirasti. Tokiose situacijose teisės pažeidimo trukme laikomas laikotarpis nuo pirmo iki paskutinio veiksmo, kol tarptautinės organizacijos elgesys yra nesuderinamas su jos tarptautiniu įsipareigojimu[123].

2.1.1.5Tarptautinės organizacijos atsakomybė už kitos tarptautinės organizacijos ar valstybės padarytą tarptautinį pažeidimą

Kuriamo tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo pagrindą sudaro atsakomybės individualizavimo principas[124]. Vadovaujantis šiuo principu, tarptautinė organizacija yra atsakinga už savo pačios veiksmais ar neveikimu padarytą tarptautinį teisinį pažeidimą. Tačiau šis principas nėra absoliutus. Kaip ir valstybių atsakomybės atveju, straipsniai numato tris išimtis, kuomet tarptautinė organizacija bus atsakinga už kitos tarptautinės organizacijos ar valstybės padarytą tarptautinį teisinį pažeidimą: kuomet tarptautinė organizacija padeda kitai tarptautinei organizacijai ar valstybei padaryti tarptautinės teisės pažeidimą ar teikia joms priemones, kuomet tarptautinė organizacija vadovauja ar kontroliuoja kitą tarptautinę organizaciją ar valstybę darant tarptautinį teisės pažeidimą, ir kuomet tarptautinė organizacija verčia kitą tarptautinę organizaciją padaryti tarptautinės teisės pažeidimą[125]. Taip pat straipsniai įtvirtina tik tarptautinei organizacijai kaip tarptautinės teisės subjektui būdingą atsakomybės individualizavimo principo išimtį. Ši išimtis numato, jog tarptautinė organizacija yra atsakinga, kuomet ji priima sprendimą, įpareigojantį savo narę valstybę ar kitą tarptautinę organizaciją atlikti veiksmus, kurie butų laikomi tarptautiniu pažeidimu, jei būtų padaryti pačios organizacijos[126].

[121] Valstybių atsakomybės Straipsniai su komentarais. P.133//Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part two.
[122] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 10-as straipsnis // General Assembly,Official Records, Sixtieth Session, Supplement No. 10 (A/60/10)
[123] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 11-as straipsnis // Ten pat.
[124] Šiuo principu paremti ir Valstybių atsakomybės straipsniai.
[125] Atitinkamai Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 12-as, 13-as ir 14-as straipsniai//Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 57-osios sesijos darbą // General Assembly,Official Records, Sixtieth Session, Supplement No. 10 (A/60/10)
[126] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 15-as straipsnis // Ten pat.

2.1.1.6 Aplinkybės, pašalinančios veiksmų neteisėtumą

Tai aplinkybės, kurioms esant veiksmai, pažeidžiantys tarptautinius įsipareigojimus, laikomi teisėtais. Šios aplinkybės taikomos bet kokių įsipareigojimų atveju, tačiau jos nepanaikina paties įsipareigojimo, tiesiog pateisina ar atleidžia nuo įsipareigojimo neįvykdymo[127].

Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projektas įtvirtina tokias aplinkybes, pašalinančias veiksmų neteisėtumą: sutikimą[128], savigyną[129], atsakomąsias priemones[130], nenugalimą jėgą (force majeure)[131], nelaimę[132], bei reikalingumą[133].

Svarbu pabrėžti, jog jokios aplinkybės nepašalina veiksmų neteisėtumo kuomet pažeidžiami tarptautinės organizacijos įsipareigojimai, kylantys iš imperatyvių tarptautinės teisės normų – normų, kurios akivaizdžiai pripažintos ir patvirtintos tarptautinės bendruomenės. Šios normos apima agresijos, genocido, vergijos, rasinės diskriminacijos draudimą, nusikaltimus žmogiškumui bei kankinimų draudimą, tautų apsisprendimo teisę[134]. Nuo jų laikymosi negalimi jokie nukrypimai.

2.1.1.7Valstybių atsakomybė susijusi su tarptautinės su organizacijos veiksmais

Kuriami atsakomybės straipsniai numato tokias situacijas, kuomet valstybės gali būti pripažintos atsakingomis už tam tikrą elgesį, kuris siejasi su tarptautine organizacija: valstybės pagalba ar asistavimas tarptautinei organizacijai darant pažeidimą[135], tam tikrų nurodymų davimas ar kontrolė organizacijai darant pažeidimą[136], vertimas organizaciją daryti pažeidimą[137], tam tikro valstybės įsipareigojimo apėjimas perleidžiant organizacijai kompetenciją veikti to įsipareigojimo srityje[138], bei valstybių narių atsakomybė už tarptautinės organizacijos atliktus veiksmus[139]. Svarbu

[127]Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą P.263. // General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)
[128] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 17-as straipsnis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą// General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)
[129] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 18-as straipsnis // Ten pat.
[130] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 19-as straipsnis // Ten pat., tačiau straipsnio tekstas bus parengtas vėliau.
[131] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 20-as straipsnis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą// General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)
[132] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 21-as straipsnis // Ten pat.
[133] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 22-as straipsnis // Ten pat.
[134] Šį pavyzdinį normų sąrašą suformulavo Tarptautinis Teisingumo Teismas *Barcelona Traction* bei *East Timor* bylose.
[135] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 25-as straipsnis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą // General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)
[136] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 26-as straipsnis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą // Ten pat.
[137] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 27-as straipsnis // Ten pat.
[138] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 28-as straipsnis // Ten pat.
[139] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 29-as straipsnis // Ten pat.

pabrėžti, jog paskutiniai du atvejai susiję tik su valstybių organizacijos narių atsakomybe, o likusiais atvejais atsakomybė gali kilti ir valstybei, neesančiai tarptautinės organizacijos nare.

Bene daugiausia diskusijų sukelia situacija dėl valstybių narių atsakomybės už organizacijos veiksmus[140]. Pastarasis straipsnis įtvirtina du atvejus, kuomet tokia atsakomybė galėtų kilti. Pirmasis atvejis, kuomet valstybė prisiima atsakomybę už organizacijos veiksmus. Toks atsakomybės prisiėmimas gali būti aiškiai išreikštas ar numanomas tiek prieš organizacijos atsakomybės klausimo iškėlimą, tiek ir po jo[141]. Antrasis atvejis – kuomet valstybės narės nukentėjusiajai šaliai leido pasikliauti savo atsakomybe. Pastarasis atvejis itin kontraversiškas, nes Tarptautinės Teisės Komisija nepateikia jokių aiškių kriterijų, pagal kuriuos pastarasis pasitikėjimas galėtų būti nustatomas[142]. Kaip pavyzdys minimas mažas narių skaičius, tačiau kaip teigiama, jis su kitais veiksniais turėtų būti vertinamas globaliai. Taip pat neturėtų būti daroma prezumpcija dėl šalys pasitikėjo, jog nariai prisiims atsakomybę.

Apibendrinant kuriamą tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimą galima padaryti išvadą, jog pastarąjį stengiamasi kurti kiek galima platesnį, siekiant apimti visas tarptautines organizacijas. Tačiau visgi Komisijai nepavyksta išvengti kontraversiškumų.

2.2 Europos Sąjungos atsiliepimai apie JT Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamą tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimą

Europos Sąjunga yra ypač suinteresuota pastaruoju Tarptautinės Teisės Komisijos darbu ir aktyviai jame dalyvauja pareikšdama tiek savo pastabas kartu su kitomis organizacijomis[143], tiek ir darydama oficialius pareiškimus jai aktualiais klausimais[144]. Pastarieji pareiškimai be galo svarbūs mūsų darbui, nes ne tik parodo Sąjungos požiūrį į pastarąjį darbą, tačiau ir atskleidžia esmines problemas, kurias Europos Sąjunga įžvelgia pastarajame projekte ir kurios tiesiogiai siejasi su Sąjungos ir Bendrijų teisine atsakomybe. Apžvelgsime pastaruosius Sąjungos pareiškimus.

---

[140] R. Higins, atlikusi išsamią tarptautinių organizacijų narių atsakomybės studiją, 1995m. padarė išvadą, jog tarptautinėje teisėje neegzistuoja normos, numatančios narių atsakomybę už tarptautinės organizacijos veiksmus.

[141] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą P.289. // General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)

[142] Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą P.290. // General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)

[143] Tarptautinių organizacijų atsakomybė. Komentarai bei pastebėjimai gauti iš tarptautinių organizacijų // U.N. Doc. A/CN.4/545

[144] Nuo projekto pradžios Europos Sąjunga per jai pirmininkaujančią valstybę narę yra padariusi keturis pareiškimus: 2003, 2004, 2005 ir 2006m. Juos galima rasti internete adresu http://www.europa-eu-un.org/articles/articleslist_s14_en.htm.

Pirmuose trijuose Sąjungos pareiškimuose akcentuojamas kuriamo projekto taikymas tik Bendrijų atžvilgiu, ir tik paskutiniame pareiškime apžvelgiamos problemos, susijusios su Sąjungos atsakomybe.

Esminis dalykas, ypač pabrėžiamas visuose keturiuose Sąjungos pareiškimuose – tai Bendrijų ir Sąjungos kaip tarptautinių organizacijų unikalumas tarptautinėje arenoje. Anot pranešėjų, Europos Bendrijos skiriasi nuo klasikinių tarptautinių organizacijų keletu aspektų. Visų pirma pabrėžiama, jog Bendrijos nėra vien tik forumas valstybių narių interesams įgyvendinti, jos taip pat savarankiškai veikia tarptautinėje arenoje, ypač sudarydama tarptautinius mišriuosius susitarimus. Taip pat akcentuojama, jog Bendrijos sudaro tarptautinius susitarimus kartu su savo valstybėmis narėmis, kiekvienos pagal savo kompetencijas. Tokių susitarimų atveju tiek Bendrijos, tiek valstybės narės atsakomybę prisiima atsižvelgiant į savo kompetencijas. Antra, ypač pabrėžiamas Bendrijų savarankiškos teisinės tvarkos vaidmuo reguliuojant teisinius santykius tarp įvairių subjektų: valstybių narių, individų bei kompanijų. Taip pat pabrėžiama, jog Bendrijos priimti teisės aktai sudaro dalį valstybių narių nacionalinės teisės, juos įgyvendina valstybių narių vykdomosios valdžios institucijos, prižiūri teismai. Ir į tai būtina atsižvelgti rengiant atsakomybės rėžimą[145].

Antrajame pareiškime pabrėžiamos galimos problemos, susijusios su elgesio priskirtinumu organizacijai. Pabrėžiama, jog 3 projekto straipsnis numato, jog elgesys priskirtinas organizacijai, turinčiai įsipareigojimą. Bendrija, anot pranešėjo, yra prisiėmusi daugybę įsipareigojimų, tačiau kartais pastarieji gali būti pažeidžiami ne bendrijos, tačiau valstybių narių organų. Ir toks elgesys būtų priskiriamas valstybėms narėms, o ne Bendrijai[146]. Taigi ir šiame pareiškime akcentuojamas Bendrijų unikalumas ir prašoma nustatyti specialias elgesio priskirtinumo taisykles atsižvelgiant į Bendrijos situaciją.

Trečiajame pareiškime visų pirma akcentuojama Bendrijos situacija įsipareigojimo pažeidimo atveju. Neaiškumų kyla dėl įsipareigojimų, prisiimtų pagal organizacijos vidines taisykles (projekto 8(2) straipsnis) – Europos Bendrijų atveju, ar jos ar jų narės turėtų atsakyti už Bendrijų antrinės teisės pažeidimus.

Pareiškime pat pateikiamos pastabos dėl organizacijos atsakomybės už valstybės ar kitos organizacijos veiksmus. Pabrėžiama, jog Bendrijos atveju principas, jog organizacija nėra atsakinga už savo narių veiksmus, jei tokie veiksmai nereikalavo tam tikro organizacijos veikimo, nėra aiškus.

[145] Statement on behalf of the European Union by Professor Giuseppe Nesi, Legal Adviser of the Permanent Mission of Italy to the United Nations. October 27, 2003. // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_2940_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15

[146] Statement on Behalf of the European Union by Dr. Johan G. Lammers, Legal Adviser. 5 November 2004 // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_4020_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15

Tai ypač akivaizdu direktyvų atveju – kuomet valstybėms narėms nustatomi tam tikri siektini tikslai, tačiau paliekama veikimo laisvė pasirenkant priemones siekiant nustatytų tikslų[147].

Ketvirtame pareiškime pateikiami atsiliepimai į projekto straipsnius, susijusius su aplinkybėmis, pašalinančiomis veiksmų neteisėtumą, bei su narių atsakomybe už organizacijos veiksmus[148]. Jame akcentuojama projekto svarba Sąjungai kaip tarptautinei organizacijai, ypač jai įgyvendinant įvairius krizių valdymo projektus, už kuriuos Pirmininkaujanti Sąjungai valstybė narė bei Komisija yra kartu atsakingos. Pastaruosiuose projektuose ypač akcentuojamas šalies, kurioje projektas vykdomas, sutikimas.[149]

Taigi apibendrinant Europos Sąjungos pareiškimus, susijusius su rengiamu tarptautinių organizacijų atsakomybės projektu, galime padaryti išvadą, jog Europos Sąjunga nerimauja, jog pastarasis projektas neatsižvelgia į Europos Sąjungos (daugiau – į Europos Bendrijų) kaip tarptautinės organizacijos savitus bruožus. Tai gali sukelti problemas taikant rėžimą pastarųjų organizacijų atžvilgiu. Ar pastarieji nuogąstavimai pagrįsti, ir pabandysime atsakyti.

2.3 JT Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo taikymas Europos Bendrijoms

Savo darbe daugiausia dėmesio skirsime pagrindinių principų – elgesio priskirtinumo organizacijai, ir įsipareigojimo pažeidimo – taikymui Europos Bendrijų atžvilgiu. Pastarieji principai yra visuotinai pripažįstami, ir, kaip jau minėjome, yra tapę tarptautinės paprotinės teisės dalimi.

Savo pastabose Tarptautinės Teisės Komisijai Europos Komisija akcentuoja, jog Bendrijų atsakomybė kildavo vien tik iš sutartinių įsipareigojimų. Jiems ir sutelksime visą dėmesį. Pradėsime nuo elgesio priskirtinumo Bendrijai.

2.3.1Elgesio priskirtinumas Bendrijai

Kaip Teigia S. Talmon[150], Bendrijos prisiimti tarptautiniai, net ir Bendrijos išimtinės kompetencijos srityje, daugiausia yra vykdomi valstybių narių valdžios, o ne Bendrijos institucijų.

[147] Statement on Behalf of the European Union by Sir Michael Wood, Legal Adviser Foreign and Commonwealth Office, the United Kingdom Mission of Great Britain and Northern Ireland to the United Nations, and by Pieter Jan Kuijper, Principal Legal Adviser European Commission. 25 October 2005 // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_5206_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15

[148] Apie pastarąsias nuostatas tiesiog užsimenama, jog jos kelia rimtų susirūpinimų. Apskritai pastaroji projekto dalis laikoma bene kontraversiškiausia dėl negausios ir prieštaringos praktikos šioje srityje.

[149] Statement on behalf of the European Union by Ms. Marja Lehto, Ministry for Foreign Affairs of Finland. 27 October 2006. // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_6412_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15

[150] Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment// Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 406.

Taip susiduriama su atsakomybės atžvilgiu ypač aktualia problema – ar gali ir kuomet valstybių narių, vykdančių Bendrijos Tarptautinius įsipareigojimus elgesys būti priskiriamas Bendrijai?

Priskirtinumo problema ypač sudėtinga esant paralelinei Bendrijų bei valstybių narių kompetencijai. Tokiose srityse su trečiosiomis šalimis dažniausiai sudaromi mišrieji susitarimai - susitarimai, kuriuos Bendrija kartu su savo narėmis sudaro kaip viena susitarimo pusė[151]. Pastarieji susitarimai gali būti dviejų rūšių – dvišaliai ar daugiašaliai. Dvišalių mišriųjų susitarimų atveju Bendrijos bei jos narės laikomos viena susitarimo šalimi; tokiu atveju dvigubo priskirtinumo problema tampa neaktuali. Tačiau ji aktuali daugiašalių susitarimų atveju, kuomet Bendrijos bei jos narės laikomos atskiromis susitarimo šalimis.

Europos Komisija elgesio priskirtinumą siūlo nustatinėti pagal organizacijos vidaus taisykles. Europos Bendrijų atveju tai būtų nustatinėjama vadovaujantis vidinėmis kompetencijos paskirstymo tarp Bendrijų bei jų narių taisyklėmis. Anot Komisijos, visi valstybių narių valdžios institucijų veiksmai Bendrijos kompetencijos ribose turėtų būti priskiriami Bendrijai[152].

Kaip taikliai pabrėžia S. Talmon[153], Bendrijos pozicija nėra tiksli dėl keleto aspektų. Visų pirma, kompetencija nėra lemiama nustatant elgesio priskirtinumą subjektui, jis atsakytų net ir viršijęs savo kompetenciją[154]. Be to, Bendrijos taisyklės, reguliuojančios kompetencijos paskirstymą tarp Bendrijos bei valstybių narių, nepasako nieko apie elgesio priskirtinumą Bendrijos išimtinės kompetencijos srityse. Taip pat ši pozicija ignoruoja faktą, jog Bendrijos įsipareigojimus gali įgyvendinti ir įvairūs privatūs subjektai valstybėse narėse. Būtent tam ir reikalingos bendrosios priskirtinumo taisyklės, apimančios įvairų subjektų, įgyvendinančių bendrijos įsipareigojimus, ratą.

Tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo bendra priskirtinumo taisyklė konstruojama labai plačiai. Tarptautinei organizacijai priskiriamas jos institucijų ar agentų elgesys atliekant jų funkcijas, neatsižvelgiant į pastarųjų neatsižvelgiant kokią padėtį institucija ar agentas užima organizacijoje[155]. Agentas šioje situacijoje suvokiamas labai plačiai – tai bet koks asmuo per kurį

---

[151] Plačiau apie Bendrijos mišriuosius susitarimus bei bei jų pažeidimus: Conway G. Breaches of EC Law and the international responsibility of member states // European Journal of International Law. No.3, 2002. P. 679-695. // http://ejil.oxfordjournals.org/cgi/reprint/13/3/679. Prisijungimo laikas 2006-11-25; ir Gasparon P. The transposition of the principle of member state liability into the context of external relations // European Journal of International Law. Vol. 10, No.3,1999. P. 605-624. // http://www.ejil.org/journal/Vol10/No3/100605.pdf. prisijungimo laikas 2006-11-25

[152] Tarptautinių organizacijų atsakomybė. Komentarai bei pastebėjimai gauti iš tarptautinių organizacijų // U.N. Doc. A/CN.4/545

[153] Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment // Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 409.

[154] Plačiau apie kompetencijos įtaką tarptautinių organizacijų teisinei atsakomybei – Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995.P. 14

[155] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 5 straipsnio 1 dalis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 56-osios sesijos darbą // General Assembly,Official Records, Fifty-ninth Session, Supplement No. 10 (A/59/10)

organizacija veikia[156], juo gali būti pareigūnai, bei visi kiti asmenys ar dariniai per kuriuos organizacija veikia. Agentų ir institucijų funkcijos nustatomos vadovaujantis organizacijos vidaus taisyklėmis, kurios taip pat suvokiamos labai plačiai – jos apima net ir organizacijos praktiką nustatant tam tikrų institucijų ar agentų įgaliojimus.

Taigi pastaroji taisyklė visiškai apima santykius dėl kompetencijos paskirstymo tarp Bendrijos bei jos narių. Ji taip pat apima ir visus kitus asmenis, kurie vykdo tam tikras organizacijos funkcijas vadovaujantis organizacijos taisyklėmis. Pagal Bendrijos taisykles, valstybės narės ir jų institucijos įgyvendina Bendrijos teisę - ir jos prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus. Bet kokie valstybių narių pareigūnai ar institucijos, įgyvendinančios Bendrijos įsipareigojimus vykdydami jiems pavestas oficialias funkcijas gali būti laikomi agentais, veikiančiais Bendrijos vardu. Jų veiksmai bus priskirtini Bendrijai, kuomet jie atlikti valstybėms narėms įgyvendinat Bendrijos teisę ar vykdant kitus valdžios elementus, patikėtus jiems Bendrijos taisyklių[157].

Siekiant išvengti dvigubo pastarųjų valstybių narių institucijų ar pareigūnų elgesio priskirtinumo (jų elgesys gali būti priskiriamas ir jų nacionalinei valstybei), S. Talmon siūlo į bendrąją elgesio priskirtinumo taisyklę papildomai įtraukti nuostatą dėl organizacijos vykdomos efektyvios kontrolės institucijos atžvilgiu[158]. Anot jo, pastaroji papildoma nuostata galėtų būti formuluojama taip: „valstybės institucijos, kuri vykdo tarptautinės organizacijos agento funkcijas vadovaujantis organizacijos taisyklėmis, bus priskirtinas tai organizacijai pagal tarptautinę teisę jei pastaroji institucija veikia atlikdamas tas funkcijas“[159].

Apibendrinant bendrosios elgesio priskirtinumo tarptautinei organizacijai taisyklės taikymą Europos Bendrijų atžvilgiu galime padaryti išvadą, jog pastaroji, suformuluojama labai plačiai, gali apimti ir sudėtingus Europos Bendrijų bei jų narių santykius. Tačiau visgi tam tikras taisyklės papildymas reikalingas siekiant išvengti dvigubo elgesio priskirtinumo.

2.3.2Bendrijos įsipareigojimo pažeidimas

Pastarojo elemento taikymas Bendrijos atžvilgiu taip pat sukelia tam tikrų neaiškumų. Kaip ir priskirtinumo atveju, tai daugiausia susiję su neaiškiu kompetencijos tarp Bendrijų bei valstybių narių atskyrimu bei dėl to sudaromais mišriaisiais susitarimais.

---

[156] Taip agentą apibrėžė Tarptautinis Teisingumo Teismas *Reparations For Injuries Byloje.*
[157] Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment // Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 413.
[158] Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment // Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 413-414.
[159] Ten pat, P. 414.

Dvišalio mišriojo susitarimo atveju įsipareigojimų turėtojas aiškus – Bendrija ir jos valstybės narės laikomos viena susitarimo šalimi ir bendrais įsipareigojimo turėtojais. Tokią poziciją Europos Teisingumo Teismas patvirtino pasirašant Ketvirtąją Lomės Konvenciją tarp Europos Ekonominės Bendrijos ir jos valstybių narių vienoje pusėje ir Afrikos, Karibų bei Ramiojo Vandenyno regiono valstybių kitoje. Teismas pasakė, jog „įsipareigojimą [...] tokioje situacijoje kartu turi Bendrija bei jos narės“.[160]

Neaiškumų dėl įsipareigojimų paskirstymo sukelia Bendrijos mišrieji daugiašaliai susitarimai, kuriuos Bendrija bei jos narės pasirašo savo vardu. Europos Komisija, kaip ir elgesio priskirtinumo problemą, pastarąją taip pat siūlo spręsti vadovaujantis tarptautinių organizacijų vidaus teise. Europos Bendrijų atveju reiktų vadovautis taisyklėmis dėl kompetencijos paskirstymo tarp Bendrijos ir valstybių narių.

Tačiau, kaip pažymi S. Talmon[161], tokia Komisijos pozicija nėra visiškai suderinama su tarptautine teise. Pastarasis Straipsnių projektas siekia reglamentuoti tarptautinę atsakomybę, kuri nustatoma už tarptautinių įsipareigojimų pažeidimus. Todėl ir tarptautinių įsipareigojimų turėtojai turi būti nustatomi vadovaujantis tarptautine, o ne tarptautinių organizacijų teise. Šioje situacijoje – tarptautine sutarčių teise.

Vadovaujantis 1986m. Vienos Konvencija dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų[162] 27 straipsnio 2 dalimi tarptautinė organizacija, būdama sutarties šalimi, negali savo įsipareigojimų nevykdymo pateisinti savo vidaus taisyklėmis. Pastarasis principas reikalingas siekiant užtikrinti tarptautinių santykių stabilumą. Kitos sutarties šalys taip pat neturi teisės kištis į tarptautinės organizacijos vidaus reikalus, nes taip joms būtų suteikiama teisė keisti organizacijos vidaus taisykles. Taigi pastarasis principas įtvirtina savotišką balansą, kuris saugo kitas sutarties šalis nuo galimo įsipareigojimų nevykdymo, ir tarptautinę organizaciją nuo galimo organizacijų vidaus taisyklių modifikavimo jų sudaromomis sutartimis. Tačiau tokiu atveju taip pat tenka pripažinti, jog tiek Europos Bendrija, tiek jos narės, kaip savarankiškos sutarties šalys, savo vardu prisiima visus iš sutarties kylančius įsipareigojimus. Tokią poziciją patvirtina ir Generalinio Advokato Tesauro nuomonė Hermes International v. FHT Marketing byloje[163]. Generalinis Advokatas teigė, jog neesant sutartyje nuostatų dėl kompetencijos

[160]Europos Teisingumo Teismo 1994m. kovo 2d. sprendimas byloje C-316/91, Europos Parlamentas prieš Europos Sąjungos Tarybą // Europos Teismo ataskaita, 1994 p. I-00625

[161] Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment // Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 415.

[162]Pastaroji Konvencija nėra įsigaliojusi, tačiau dauguma jos normų yra tapę paprotinės teisės dalimi ir yra visuotinai taikomos.

[163]Europos Teisingumo Teismo 1998 m. birželio 16 d. sprendimas byloje C-53/96, Hermès International (société en commandite par actions) prieš FHT Marketing Choice BV, Generalinio Advokato Tesauro nuomonė // Europos Teismo

paskirstymo tarp Bendrijų bei jų narių, pastarosios laikomos savarankiškomis sutarties šalimis. Tokiu atveju Bendrija ir jos narės prieš trečiąsias šalis laikomos bendrai įsipareigojančiomis. Kompetencijos padalijimas tampa visiškai vidaus reikalu“.

Tokios situacijos sprendimą siūlo A. Rosas, teigiantis, jog neesant kompetencijos deklaracijos, Bendrija turėtų būti laikoma atsakinga už visą mišrų įsipareigojimą, sudarytą paralelinės kompetencijos sityje, jei Bendrijos kompetencija nėra aiškiai eliminuota[164]. Tačiau pastarasis sprendimas daugiau atitiktų specialią atsakomybės paskirstymo normą, o ne bendrą įsipareigojimo priskyrimo taisyklę.

Siekiant aiškumo bei skaidrumo tarptautiniuose santykiuose, Europos Bendrijos ir jos valstybės narės, sudarydamos mišriuosius susitarimus, pateikia kompetencijų deklaracijas. Pastarųjų deklaracijų tikslas, anot Europos Teisingumo Teismo – atskleisti trečiosioms šalims kompetencijos pasiskirstymą tarp Bendrijos bei jos narių, bei parodyti kokia apimtimi narės atsako už prisiimtus įsipareigojimus[165]. Taigi pastarosios deklaracijos parodo, jog Europos Bendrija bei jos narės riboja savo įsipareigojimus tik toms sutarties nuostatoms, kurioms kiekviena turi kompetenciją. Pastaroji pozicija yra suderinama su sutarčių teise, nes 1986 m. Vienos Konvencijos dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų[166] 17 straipsnio 1 dalis numato, jog valstybės ar tarptautinės organizacijos gali įsipareigoti dalimi sutarties, jei sutartis tokią galimybę numato[167], ar kitos susitariančios šalys tam pritaria.

Taigi įsipareigojimų turėtojai visgi turėtų būti nustatomi vadovaujantis kompetencijos paskirstymu. Tačiau skirtingai nei mano Europos Komisija, pastarojoje situacijoje lemiamą vaidmenį turi deklaracijose įtvirtintas kompetencijų paskirstymas prieš trečiąsias šalis. Kaip teigia S. Talmon[168], kitos sutarties šalys pastarąja deklaracija, skirtingai negu organizacijos vidaus taisyklėmis, gali remtis savo sutartiniuose santykiuose su tarptautine organizacija bei jos narėmis. Deklaracija įtvirtina savotišką organizacijos bei jos narių sutikimą su faktiniu kompetencijų padalijimu ir užkerta kelią Bendrijai bei jos narėms pažeisti kitų sutarties šalių teises vadovaujantis savo vidaus taisyklėmis.

---

ataskaita, 1998, p. I-03603

[164] Ceremona M. External Relations of The EU and Its Member States: Competence, Mixed Agreement,International Responsibility, and Effects of International Law. –San Domenico di Fiesole: European University Institute. 2006. P. 23.

[165] Opinion 2/2000 (Cartagena Protocol)

[166] Vienos Konvencija dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų // Oficial Records of United Nations Conference on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations, vol. II (United Nations publication, Sale No. E.94.V.5)

[167] Tokią situaciją numato Jungtinių Tautų 1982m. Jūrų Teisės Konvencija, kuri reikalauja, jog tarptautinės organizacijos bei jų narės pateiktų deklaracijas, susijusias su Konvencijos reglamentuojamais klausimais, kuriems jos turi kompetenciją.

[168] Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment // Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 419.

Deja, kaip pažymi M. Ceremona[169], tokios deklaracijos be galo skiriasi savo turiniu ir aiškumu: vienos tiesiog pateikia Bendrijos priemonių sąrašą, kitos gan išsamiai analizuoja Bendrijos kompetencijų sritis – išimtinę, paralelinę kompetencijas. Tačiau net ir iš detalių kompetencijų deklaracijų ne visuomet aišku kiek Bendrija naudojasi savo kompetencija sudaromame susitarime. Esant tokiai situacijai, kuomet trečioji šalis reikalauja informacijos dėl atsakomybės paskirstymo tarp Bendrijos ir jos narių, ir negauna jo, ar gauna neaiškų, tuomet Bendrijos ir valstybės narės atsakys bendrai[170]. Tačiau pastarasis sprendimas pamina ne tik visą kompetencijų paskirstymą, bet ir pačių mišriųjų susitarimų esmę – galimybę sudaryti susitarimus mišriosios kompetencijos srityse.

Tarptautinės Teisės Komisijos rengiamas atsakomybės straipsnių projektas nepateikia atsakymo į įsipareigojimų priskirtinumo klausimą esant mišriesiems susitarimams. Tačiau, mūsų nuomone vadovaujantis pačia atsakomybės prigimtimi – atsakomybės normas suvokiant kaip antrines taisykles, neturinčias įtakos pirminiams, pažeidžiamiems įsipareigojimams - pirminių įsipareigojimų turėtojai turi būti nustatomi vadovaujantis tarptautine sutarčių teise.

S. Talmon visgi siūlo įtvirtinti straipsnių projekte normas dėl deklaracijomis numatyto kompetencijų padalijimo[171].

Apibendrinat tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimo pamatinių principų taikymą Europos Bendrijų atžvilgiu, galime padaryti išvadą, jog tiek elgesio priskirtinumas Bendrijoms, tiek ir Bendrijos įsipareigojimų pažeidimas sukelia tam tikrų problemų, ypač mišriųjų susitarimų atveju.

2.4 JT Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo taikymas Europos Sąjungai

Pastarojo rėžimo taikymas Europos Sąjungai yra ypač aktualus, nes šiandieninė Sąjunga plečia savo veiklą į karines bei taikos palaikymo sritis, kurios susijusios su padidinta rizika[172]. Pastarosios veiklos svarbą, kaip jau minėjome, Sąjunga akcentavo savo ketvirtajame atsiliepime dėl kuriamo straipsnių projekto. Tačiau svarbu pabrėžti, jog Sąjungos praktika pastarosiose veiklos srityse dar tik klostosi[173]. Sąjungos atsakomybės klausimai taip pat nebuvo iškilę. Kaip pažymi

[169] Ceremona M. External Relations of The EU and Its Member States: Competence, Mixed Agreements,International Responsibility, and Effects of International Law. –San Domenico di Fiesole: European University Institute. 2006. P. 21.
[170] Europos Teisingumo Teismo 2006 gegužės 30d. sprendimas byloje C-459/03, Europos Komisija prieš Airiją. // Europos Teismo ataskaita, 2006, p. I-04635
[171] Plačiau apie tai: Talmon S. Responsibility of International Organizations: Does The European Community Require Special Treatment // Ragazzi M. International Responsibility Today. P. 420.
[172] Apie ypač rizikingas tarptautinių organizacijų veiklos sritis - Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995. P.6.
[173] Europos Sąjungos Policijos Misija Afganistane pradėta vykdyti 2007m. pirmajame pusmetyje, Europos Sąjungos Priežiūros misija Makedonijoje įsteigta 2001m.

Kuijper ir Paasivirta[174], problemos, susijusios su Europos vykdomomis misijomis Afganistane, Makedonijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, beveik tokios pat, su kuriomis susidūrė Jungtinių Tautų misijos. Taigi analizuodami tam tikras Sąjungos atsakomybės problemas, ypač susijusias su elgesio priskirtinumu Sąjungai, vadovausimės Jungtinių Tautų praktika vykdant karines misijas.

2.4.1Elgesio priskirtinumas Europos Sąjungai

Tarptautinių organizacijų vykdomos saugumo ir karinės misijos problematiškos elgesio priskirtinumo klausimu, nes tarptautinės organizacijos dažniausiai neturi reikiamų joms vykdyti personalo išteklių. Todėl dažniausiai naudojasi savo narių institucijomis ar pareigūnais, kitų organizacijų pajėgomis, kartais į pagalbą pasitelkia ir kitas šalis, neesančias organizacijos narėmis. Tokios institucijos vaidina be galo svarbų vaidmenį tokiose misijoje, nes jie vykdo organizacijos prisiimtus įsipareigojimus, tačiau tuo pat metu nėra susiję su organizacija instituciniais ryšiais. Tam tikra prasme jie išlieka pavaldūs savo valstybei.

Pagrindinis principas, kuris nustato tokių organų ar pareigūnų elgesio priskirtinumą – tai efektyvios kontrolės principas[175]. Darinys, kuris veiksmų atlikimo metu efektyviai kontroliuoja instituciją ar pareigūną – organizacija ar valstybė – ir bus atsakinga už pastaruosius veiksmus. Kaip Teigia M. Hirsh, pastarasis principas pripažintas ne tik valstybių atsakomybės atveju, tačiau ir tarptautinių organizacijų praktikoje. Tačiau jis turi būti taikomas atsižvelgiant į kiekvieną situaciją, nes gali pasitaikyti situacijų, kuomet daliniai, nors ir vadovaujami organizacijos, išlaiko tam tikrą savo valstybių kontrolę. Taip pat gali pasitaikyti situacijų, kuomet tiek valstybė, tiek ir organizacija kartu atsakys už institucijos veiksmus, jei kartu vadovavo ir kontroliavo instituciją ar pareigūną.

Efektyvios kontrolės principu organizacijai priskirti jai „paskolintų“ institucijų ar pareigūnų veiksmus remiamasi ir tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekte: 5 straipsnis numato, jog valstybės institucijos ar tarptautinės organizacijos institucijos ar agento, kuris perleistas organizacijai, veiksmai bus priskirtini organizacijai, jei pastaroji efektyviai kontroliavo pastarojo elgesį[176].

Europos Sąjungos taikos palaikymo ar karinės misijos, kaip ir Jungtinių Tautų misijos vykdomos pasitelkus valstybių narių pareigūnus[177]. Tokios misijos organizuojamos Tarybai

[174] Ceremona M. External Relations of The EU and Its Member States: Competence, Mixed Agreements,International Responsibility, and Effects of International Law. –San Domenico di Fiesole: European University Institute. 2006. P. 24.
[175] Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995. P.64.
[176] Tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių projekto 4-as straipsnis // Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 56-osios sesijos darbą // General Assembly,Official Records, Fifty-ninth Session, Supplement No. 10 (A/59/10)
[177] Pvz.:Europos Sąjungos ir Buvusios Jugoslavijos Respublikos Susitarimas dėl Europos Sąjungos Policijos misijos statuso ir veiklos Buvusioje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje (EUPOL „Proxima“) numato, jog misijos

patvirtinus Bendruosius veiksmus bei sudarius tarptautinį susitarimą su valstybe, kurioje bus misija vykdoma, bei jei misijoje dalyvauja ne valstybės narės, su jais Sąjunga sudaro papildomus tarptautinius susitarimus dėl jų pajėgų dalyvavimo misijoje.

Pastarosioms misijoms dažniausia vadovauja Europos Sąjungos paskirtas Misijos vadovas[178]. Tačiau, Skirtingai nuo Jungtinių Tautų vykdomų misijų, valstybių pajėgos ne visuomet pareina į Sąjungos misijos vadovų kontrolę. EUPOL misijoje valstybės narės perduoda savo pajėgų kontrolę misijos vadovui (6 straipsnio 4 dalis), tačiau pajėgos išlieka pavaldžios atitinkamai juos siunčiančiai valstybei (7 straipsnio 5 dalis)[179]. Europos Sąjungos policijos Misijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje visi policijos pareigūnai lieka visiškai pavaldūs atitinkamai nacionalinei institucijai, nacionalinės institucijos misijos vadovui perleidžia tik operatyvinį vadovavimą (4 straipsnio 3 dalis.)[180]. Europos Sąjungos Priežiūros Misijoje Buvusioje Jugoslavijoje nepateikiama nuostatų dėl valstybių dalyvių pajėgų kontrolės perleidimo[181].

Taigi apibendrinant valstybių narių pareigūnų dalyvavimą Europos Sąjungos taikos palaikymo bei karinėse misijose galime padaryti išvadą, jog Sąjungos bendrieji veiksmai bei sudaryti tarptautiniai susitarimai dėl misijų personalo nepateikia vieningos pozicijos dėl pajėgų kontrolės perleidimo. Pastarosios nuostatos, ypač svarbios nustatant tokių pareigūnų elgesio priskirtinumą organizacijai, turėtų būti analizuojamos individualiai, siekiant išsiaiškinti, kas kontroliuoja pareigūnus konkrečioje misijoje.

2.4.2Sąjungos įsipareigojimo pažeidimas

Skirtingai nei Europos Bendrijos, Europos Sąjunga neturi paralelinės kompetencijos kartu su savo valstybėmis narėmis. Todėl ir nesudaro jokių mišrių susitarimų jai pavestos kompetencijos srityse. Įsipareigojimus ji prisiima savo vardu, ir už juos yra atsakinga. Taigi pastarojo elemento taikymas Sąjungos atžvilgiu rimtų problemų nesukelia.

Taigi apibendrinant kuriamo tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimo pamatinių principų taikymą Europos Sąjungos atžvilgiu galime padaryti išvadą, jog taikymo sunkumų gali sukelti neaiškus valstybių pareigūnų, dalyvaujančių Sąjungos taikos palaikymo ar karinėse misijose

---

darbuotojais laikomi Misijos Vadovas, darbuotojai, kuriuos skiria ES valstybės narės ir valstybės ne ES narės[.....], tarptautinis personalas.....

[178] Panašios nuostatos įtrauktos visuose Tarybos Bendruose veiksmuose: pvz: Tarybos Bendrieji veiksmai 2000/811 dėl Europos Sąjungos Priežiūros Misijos**;** Tarybos Bendrieji veiksmai 2004/570 dėl Europos Sąjungos karinės operacijos Bosnijoje ir Hercegovinoje

[179] Tarybos bendrieji veiksmai 2007/369 dėl Europos Sąjungos policijos misijos Afganistane įkūrimo (EUPOL AFGHANISTAN) // Oficialus leidinys Nr. L-139, 2007, p. 0033–0038

[180] Tarybos bendrieji veiksmai 2002/210 dėl Europos Sąjungos policijos misijos // Oficialus leidinys Nr. L-70, 2002, p. 0001–0006

[181] Tarybos bendrieji veiksmai 2000/811 dėl Europos Sąjungos priežiūros misijos // Oficialus leidinys Nr. L-328, 2000, p. 0053–0054

statusas. Pastarasis sukelia sunkumų priskiriant tokių pareigūnų elgesį Sąjungai ar juos siunčiančiai valstybei.

III dalis.APIBENDRINIMAS

Nors Europos integraciniai procesai prasidėjo daugiau kaip prieš penkiasdešimt metų, įsteigus bendrijas, jie tebevyksta iki šiol. Ir tai natūralu, nes kiekvieną objektą galima patobulinti, suteikti naujų bruožų, kurie objektui suteiktų dar daugiau savitumo, padarytų jį patrauklesnį. Tačiau taip pat reikia atsižvelgti į faktą, jog tam tikri objektai keičiasi savaime, prisitaikydami prie gyvenimo realijų. Tai ypač akivaizdu socialiniuose santykiuose.

Europos Bendrijos plėtėsi ir keitėsi įvairiai: tiek didėjant narių skaičiui, tiek plečiant jų kompetenciją, tiek pertvarkant jų vidinę struktūrą. Tačiau negalima ignoruoti ir išorės plėtros bei kaitos – Bendrija, sudarydama tarptautinius susitarimus, prisimindama tarptautinius įsipareigojimus žymiai sustiprino savo identitetą tarptautinėje arenoje.

Būtent siekis dar labiau įsitvirtinti tarptautinėje arenoje ir paskatino Bendrijų nares siekti glaudesnės integracijos politiniuose užsienio santykiuose. Dėl įvairių priežasčių buvo pasirinktas kitoks integracijos kelias – Bendrijų pagrindu steigti Europos Sąjungą, daugelį klausimų, dėl kurių buvo sunku susitarti, paliekant „atvirus“ - juos turėjo išspręsti politinio gyvenimo realijos.

Ir Sąjunga judėjo toliau, siekdama jai pavestų tikslų, ypač siekdama įtvirtinti savo identitetą tarptautinėje arenoje. Pastarasis Sąjungai be galo svarbus, nes jis reiškia Sąjungos kaip tarptautinio teisinio subjekto pripažinimą, gebėjimą savarankiškai įgyti teises ir prisiimti įsipareigojimus tarptautiniu mastu. Neturėdama savarankiškumo, Sąjunga pati negalėtų ginti savo teisių, bei atsakyti už savo pažeidimus. Ir šiandien drąsiai galime teigti, jog jai tai pavyko. Tiek Sąjungos praktikos tarptautiniuose santykiuose, ypač tarptautinių susitarimų srityje, tiek ir teisęs mokslininkų nuomonių analizės patvirtina mūsų išsikeltos hipotezės dalį, jog šiandieninė Europos Sąjunga turi tarptautinį teisinį subjektiškumą. Jai pavyko „užpildyti“ jos kūrėjų paliktas spragas.

Tačiau šiandieninės Europos Sąjungos samprata būtų netiksli jei ignoruotume Europos Bendrijas. Kaip atskleidžia mūsų atlikta Bendrijų praktikos analizė, jos niekur nenunyko, nebuvo panaikintos, jų neabsorbavo Sąjunga. Tai ypač akivaizdu tarptautiniuose santykiuose. Dėl darbo apimties bei mūsų pasirinktos temos, nukreiptos į išorės santykius, neanalizavome Bendrijų ir Sąjungos tarpusavio ryšių, tiesiog apsiribojome trumpa išvada, jog Bendrijas ir Sąjungą sieja tam tikri tarpusavio materialiniai bei instituciniai ryšiai. Mūsų temai pakanka išvados, jog tarptautinėje arenoje savarankiškai veikia dvi tarptautinės organizacijos, vykdydamos kiekvienai pavestus tikslus – Europos Bendrijos, ir Europos Sąjunga.

Taigi šiandieninis „Europos Sąjungos“ terminas gali būti suvokiamas dvejopai: politine prasme, apimant abi organizacijas ir siekiant pabrėžti vieningumą, bei teisine prasme, žymint

Europos Sąjungos sutartimi įsteigtą tarptautinę organizaciją, kuriai pavesta Bendra Užsienio bei Saugumo Politika ir Policijos bei Teismų Bendradarbiavimas Baudžiamosiose Bylose.

Tarptautinėje arenoje veikiant dviems tarptautinėms organizacijoms, ir tarptautinės atsakomybės klausimas dalijamas į dvi dalis: kiekviena organizacija – Bendrijos ir Sąjunga – veikdamos joms pavestos kompetencijos ribose ir prisiimdamos tarptautinius įsipareigojimus, atsakys savo vardu.

Tarptautinių organizacijų teisinė atsakomybė klostosi tarptautinės paprotinės teisės pagrindu. 2002m. Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisija ėmėsi kodifikuoti paprotinę teisę tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės srityje. Tačiau pastarasis projektas vertinamas gan kontraversiškai, nes pati praktika šioje srityje yra gan menka; daugelis straipsnių rengiama darant analogiją su valstybių tarptautinės atsakomybės straipsniais, ir daugiau atskleidžia progresyvų teisės vystymąsi šioje srityje. Projekto rengimas dar nepasibaigęs, ar jis bus pripažintas ir patvirtintas valstybių, paaiškės vėliau.

Būtent dėl rengiamų straipsnių kontraversiškumo teko truputį pakoreguoti savo darbo vieną iš uždavinių – analizavome tik pagrindinių kuriamo atsakomybės rėžimo principų taikymo problemas Europos Sąjungos atžvilgiu. Daugiausia dėmesio skyrėme atsakomybės nustatymo elementams. Pastarieji elementai - elgesio priskirtinumu tarptautinei organizacijai bei organizacijos įsipareigojimo pažeidimas – pripažįstami tapę tarptautinės paprotinės teisės dalimi ir yra visuotinai taikomi.

Dėl negausios Europos Sąjungos praktikos teisinės atsakomybės srityje daugiausia dėmesio skyrėme Europos Sąjungos iškeltoms problemoms, kurias ji mini savo atsiliepimuose Tarptautinės Teisės Komisijai: Bendrijų atveju – problemas, susijusias su mišriaisiais susitarimais, Sąjungos – problemas, susijusias su jos rengiamomis taikos palaikymo bei karinėmis misijomis.

Analizė atskleidė, jog Europos Bendrijų atsakomybės nustatymą komplikuoja neaiškus kompetencijos atskyrimas tarp Bendrijos bei jos narių, ir dėl to sudaromi mišrieji susitarimai. Jie komplikuoja abiejų atsakomybės elementų taikymą – tiek elgesio priskirtinumo Bendrijai, tiek ir Bendrijos prisiimtų įsipareigojimų pažeidimo. Tačiau kuriamo atsakomybės rėžimo elgesio priskirtinumo taisyklės labai plačios, ir apima unikalią Bendrijos situaciją. O su Bendrijos prisiimtais įsipareigojimais susijusias problemas galima išspręsti tinkamai parengus kompetencijų padalijimo deklaracijas kaip priedus prie Bendrijų sudaromų susitarimų.

Europos Sąjungos atveju atsakomybės taikumą, daugiausia elgesio priskirtinumą, komplikuoja Sąjungos misijose dalyvaujančių valstybių pareigūnų neaiškus statusas. Sąjungos Bendrųjų veiksmų bei tarptautinių susitarimų analizė atskleidė, jog pastarasis be galo svarbus

klausimas reglamentuojamas labai neaiškiai. Tai komplikuoja visuotinai pripažinto efektyvios kontrolės pajėgų atžvilgiu principo taikymą. Pastarasis principas lemiamas nustatant tokių organizacijai „paskolintų“ organų elgesio priskirtinumą. Todėl Sąjungos praktiką šioje srityje reikėtų suderinti su tarptautine paprotine teise.

Taigi esminės JT TTK kuriamo atsakomybės rėžimo nuostatos gali būti taikomos tiek Europos Sąjungos, tiek ir Europos Bendrijų atžvilgiu.

Tačiau mūsų darbui be galo svarbus santykių kaitos faktorius. Jis siejasi tiek su Europos Sąjunga, tiek ir su kuriamu atsakomybės rėžimu. Šiuo metu rengiama Europos Sąjungos Reformų sutartis, kurią patvirtinus, keistųsi Sąjungos dabartinė struktūra. Europos Bendrijos būtų panaikinamos, Sąjunga taptų jų teisių ir pareigų perėmėja, Sąjungos subjektiškumas būtų įtvirtintas sutarties tekste. Taip pat ir tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimas dar kuriamas, jis gali būti modifikuojamas tam tikrais aspektais.

Taigi dabar norėtume suformuluoti šio darbo išvadas.

IŠVADOS

1. Šiandieninė Europos Sąjunga turi tarptautinį teisinį subjektiškumą, kurio viena turėjimo pasekmių – gebėjimas savarankiškai atsakyti už savo veiksmus. Tai patvirtina keletas argumentų:

A) Europos Sąjungos sutarties nuostatų interpretacija patvirtina, jog valstybės narės Sąjungą suvokia kaip savarankišką subjektą, turintį savo identitetą tarptautinėje arenoje, siekiantį savarankiškų tikslų, ypač sudarant tarptautinius susitarimus.

B) Europos Sąjungos praktika tarptautinių susitarimų su trečiosiomis šalimis srityje atskleidžia, jog subjektai, sudarantys susitarimus su Sąjunga, pripažįsta ją savarankiškai veikiant nuo jos valstybių narių.

C) Šiandieninės Europos Sąjungos teisinį subjektiškumą pripažįsta dauguma teisės mokslininkų: C. Tomuchat, A. Dashwood, J. Klabbers, P. Eeckhout bei kiti.

2. Terminas „Europos Sąjunga“ šiandien gali būti suvokiamas dviem prasmėmis: politine, ignoruojant Europos Bendrijų ir Europos Sąjungos savarankiškumą ir siekiant pabrėžti Sąjungos vienybę, bei teisine, žymint Europos Sąjungą kaip tarptautinę organizaciją, veikiančią jai pavestos kompetencijos srityje.

3. Nepaisant glaudžių Europos Bendrijų bei Europos Sąjungos tarpusavio materialinių bei institucinių ryšių, tarptautinėje arenoje abu subjektai veikia savarankiškai, kiekvienas savo vardu prisiima ir vykdo tarptautinius įsipareigojimus, bei savarankiškai už juos atsakytų.

4. Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos kuriamo tarptautinių organizacijų teisinės atsakomybės rėžimo pamatiniai principai – elgesio priskirtinumas organizacijai, bei organizacijos įsipareigojimo pažeidimas - taikytini Europos Bendrijų bei Europos Sąjungos atžvilgiu:

A) Bendrijos atveju taikymą komplikuoja neaiškus kompetencijos tarp Bendrijos ir jos narių paskirstymas. Tačiau pastarąją problemą galima išspręsti ne keičiant kuriamą atsakomybės rėžimą, o tinkamai parengiant deklaracijas dėl kompetencijų padalijimo kaip priedus prie Bendrijų sudaromų mišriųjų susitarimų.

B) Sąjungos atveju rėžimo taikymą komplikuoja Sąjungai jos narių „paskolintų“ pareigūnų dalyvavimas Sąjungos taikos palaikymo ir karinėse misijose. Pastarąją problemą galima išspręsti suvienodinus Sąjungos praktiką dėl tokių pareigūnų statuso dalyvaujant misijose.

NAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

NORMINAI AKTAI

EUROPOS BENDRIJOS IR EUROPOS SĄJUNGOS PIRMINĖ TEISĖ, TATPTAUTNĖS SUTARTYS

1. Amsterdamo sutartis// Oficialus leidinys Nr. C-340, 1997, p.0308
2. Europos Sąjungos steigimo sutartis. // Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2
3. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2,
4. Nicos sutartis//Oficialus leidinys Nr. C-80, 2001, p. 0001
5. Vienos Konvencija dėl sutarčių teisės // United Nations, Treaty series, vol. 1155. p. 331
6. Vienos Konvencija dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų(neįsigaliojusi) // Oficial Records of United Nations Conference on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations, vol. II (United Nations publication, Sale No. E.94.V.5)
7. 1965 Bendrijų institucijų jungimo sutartis // Oficialus leidinys Nr. 152, 1967

EUROPOS SĄJUNGOS ANTRINIAI TEISĖS AKTAI

Bendrieji veiksmai

1. Tarybos bendrieji veiksmai 2000/811 dėl Europos Sąjungos priežiūros misijos // Oficialus leidinys Nr. L-328, 2000, p. 0053–0054
2. Tarybos bendrieji veiksmai 2002/210 dėl Europos Sąjungos policijos misijos // Oficialus leidinys Nr. L-70, 2002, p. 0001–0006
3. Tarybos bendrieji veiksmai 2007/369 dėl Europos Sąjungos policijos misijos Afganistane įkūrimo (EUPOL AFGHANISTAN) // Oficialus leidinys Nr. L-139, 2007, p. 0033–0038

Sprendimai

1. Tarybos 2001. balandžio 9d. sprendimas 2001/352 dėl Europos Sąjungos ir Jugoslavijos Federacinės Respublikos (JFR) susitarimo dėl Europos Sąjungos stebėjimo misijos (EUMM) veiklos JFR sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-125, 2001, p. 0001–0001
2. 2001 m. rugpjūčio 30 d. Tarybos Sprendimas dėl Europos Sąjungos ir Buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos susitarimo dėl Europos Sąjungos stebėjimo misijos (EUMM) veiklos Buvusioje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-241, 2001, p. 1—1

3. 2003 m. kovo 21 d. Tarybos sprendimas 2003/222 dėl susitarimo tarp Europos Sąjungos ir buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos dėl Europos Sąjungos vadovaujamų pajėgų (EUF) Buvusioje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje statuso sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-82, 2003, p. 0045—0045
4. 2002 m. rugsėjo 30 d. Tarybos sprendimas 2002/845 dėl Europos Sąjungos ir Bosnijos ir Hercegovinos (BiH) susitarimo dėl Europos Sąjungos policijos misijos (EUPM) veiklos BiH sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-293, 2002, p. 0001—0001
5. 2003 m. vasario 24 d. Tarybos sprendimas 2003/211 dėl Europos Sąjungos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos susitarimo dėl informacijos saugumo sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-80, 2003, p. 0035—0035
6. 2003 m. vasario 24 d. Tarybos sprendimas 2003/252 dėl Europos Sąjungos ir Albanijos Respublikos susitarimo dėl Europos Sąjungos Priežiūros Misijos (EUMM) veiklos sudarymo // Oficialus leidinys Nr. L-93, 2003, p. 0049–0052
7. 2004 m. spalio 25 d. Tarybos sprendimas 2004/849 dėl Europos Sąjungos, Europos bendrijos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimo dėl Šveicarijos Konfederacijos įgyvendinant, taikant ir plėtojant Šengeno acquis pasirašymo Europos Sąjungos vardu ir laikino tam tikrų nuostatų taikymo // Oficialus leidinys Nr. L-368, 2004, p. 0026—0027
8. 1993 m. lapkričio 8 d. Europos Tarybos Sprendimas 93/591 dėl Tarybos pavadinimo įsigaliojus Europos Sąjungos sutarčiai“ // Oficialus leidinys Nr. L-281, 1993, p. 0018—0018

Europos Sąjungos pareiškimai

1. Statement on behalf of the European Union by Professor Giuseppe Nesi, Legal Adviser of the Permanent Mission of Italy to the United Nations. October 27, 2003. // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_2940_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15
2. Statement on behalf of the European Union by Dr. Johan G. Lammers, Legal Adviser. 5 November 2004 // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_4020_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15
3. Statement on Behalf of the European Union by Sir Michael Wood, Legal Adviser Foreign and Commonwealth Office, the United Kingdom Mission of Great Britain and Northern Ireland to the United Nations, and by Pieter Jan Kuijper, Principal Legal Adviser European Commission. 25 October 2005 // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_5206_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15

4. Statement on behalf of the European Union by Ms. Marja Lehto, Ministry for Foreign Affairs of Finland. 27 October 2006. // http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_6412_en.htm; Prisijungimo laikas: 2007-11-15

Kiti Sąjungos teisės aktai

1. Europos Tarybos pirmininkaujančios šalies 2007 birželio 21/22d. išvados // http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-01

JUNGTINIŲ TAUTŲ TARPTAUTINĖS TEISĖS KOMISIJOS DOKUMENTAI

5. Pirmoji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/532
6. Antroji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/541
7. Trečioji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/553
8. Ketvirtoji Specialaus Pranešėjo Ataskaita dėl Tarptautinių Organizacijų Atsakomybės // U.N. Doc. A/CN.4/564
9. Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 55-osios sesijos darbą // General Assembly, Official Records, Fifty-eighth Session, Supplement No. 10 (A/58/10)
10. Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 56-osios sesijos darbą // General Assembly,Official Records, Fifty-ninth Session, Supplement No. 10 (A/59/10)
11. Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 57-osios sesijos darbą // General Assembly,Official Records, Sixtieth Session, Supplement No. 10 (A/60/10)
12. Tarptautinės Teisės Komisijos Ataskaita apie jos 58-osios sesijos darbą // General Assembly, Official Records, Sixty-first Session, Supplement No. 10 (A/61/10)
13. Tarptautinių organizacijų atsakomybė. Komentarai bei pastebėjimai gauti iš tarptautinių organizacijų. // U.N. Doc. A/CN.4/545

SPECIALIOJI LITERATŪRA

KNYGOS

1. Amerasinghe C. F. Principles of institutional law of international organizations.- New York: Cambridge University Press, 2005
2. Brownlie I. Principles of Public International Law (6th ed.).-New York: Oxford University Press. 2003.
3. Cremona M. External Relations of The EU and Its Member States: Competence, Mixed Agreements,International Responsibility, and Effects of International Law. –San Domenico di Fiesole: European University Institute. 2006.
4. Dashwood, A., Hillion, C., (eds.) The General Law of E.C. External Relations, 2000
5. Eeckhout P. External relations of the European Union.-New York: Oxford University Press Inc., 2004.
6. Greig. D. W. International Law (Second Edition). –London: Butterwords. 1976.
7. Hartley T. C. European Union Law in a Global Context: Text, Cases and Materials. – Cambridge: Cambridge University Press. 2004.
8. Hirsh M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some Basic Principles. -Dordhert: Martinus Nijhoff Publishers. 1995.
9. Klabbers J. An introduction to International Institutional law, Cambridge: Cambridge University press, 2005.
10. Klabbers J. Presumptive personality: The European Union in International Law P.240. // Koskehiemi M. (ed.) International Law Aspects of The European Union. –Hague: Kluver Law International, 1998.
11. Neuhwahl N. A.E.M. Legal Personality of European Union – International and institutional aspects // Kronenberger V. The European Union and International Legal order: Discort or Harmony? - Hague: T.M.C. Asser press. 2001.
12. MacLeod I., Hendry I.D., Hyett, S. The External Relations of the European Communities, 1996.
13. Marquardt S. The Conclusion of International Agreements under Article 24 of the Treaty on European Union. // Kronenberger V. (ed.) The European Union and International Legal order: Discort or Harmony? - Hague: T.M.C. Asser press. 2001.
14. McGoldric D. International Relations Of the European Union. –London: Longman Publishing.
15. Sarooshi D. International organizations and their exercisise of sovereign powers.- New York, Oxford University Press, 2005.
16. Shaw M. N. International Law (5th ed.). -Cambridge:Cambridge University Press.

17. Talmon S. Responsibility of international organizations: does the European Union Require special treatment? // Ragazzi M. International responsibility today. Essays in a memory of Oscar Schachter. - Amsterdam: Martimus Nijhoff Publishers. 2005. P. 421.
18. Tomuschat C. The International Responsibility of the European Union // E. Cannizzaro (ed.) The European Union as an Actor in International Relations, 2002

ŽURNALŲ STRAIPSNIAI

1. Arsanjani M. H. Claims Against International Organizations: Quis custodiet ipsos custodies // The Yale Journal Of World Public Order. Volume 7, Number 2. Spring 1981//www.heinonline.com; prisijungimo laikas 2007-05-15
2. Conway G. Breaches of EC Law and the international responsibility of member states // European Journal of International Law. No.3, 2002. P. 679-695. // http://ejil.oxfordjournals.org/cgi/reprint/13/3/679; prisijungimo laikas 2006-11-25
3. Gasparon P. The transposition of the principle of member state liability into the context of external relations // European Journal of International Law. Vol. 10, No.3, 1999. P. 605-624. // http://www.ejil.org/journal/Vol10/No3/100605.pdf. prisijungimo laikas 2006-11-25
4. Gautier P. The Reparations for Injuries Case Revisited: The Personality of the European Union. P. 344. // Max Planc Yearbook of United Nations Law.2000. Vol.4. P.331. // http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/gautier_4.pdf. Prisijungimo laikas 2007-10-11
5. Hafner G. Can International Organizations be controlled? Accountability and Responsibility // American Society of International Law Prociedings // www.westlaw.com; prisijungimo laikas 2007-05-15
6. Hirsh M. The responsibility of the members of international organizations: analysis of alternative regimes // Griffin‘s View. Volume 6, Number 2. // http://www.rechten.vu.nl/dbfilestream.asp?id=1770; prisijungimo laikas 2006-11-18
7. Nanda V. P. Accountability of International Organizations: Some observations // Denver Journal Of International Law and Politics (380) 2004-2005 // www.heinonline.com; prisijungimo laikas 2006-11-20
8. Osterdahl I. EU and Its Member States, Other States and International Organizations-the Common European Security and Defense Policy after Nice // Nordic Journal of International Law. 70, 2001, P. 341-372.

KITOS PUBLIKACIJOS

1. Amalric F. Ir Stocchetti M. The European Union Facing Global Responsibility: Past Records, Future Challenges. –Rome: Society for International Development. 2001.
2. Crawford J. Holding International Organizations and Their Members to Account P.2. //Fifth Steinkraus-Cohen International Law Lecture // http://www.law.cam.ac.uk/docs/view.php?doc=4135; prisijungimo laikas: 2006-12-12
3. Shroeder W. European Union and European Communities. // Jean Monnet Working Paper 9/03 // http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-08.pdf; Prisijungimo laikas: 2007-10-23

EUROPOS TEISINGUMO TEISMO SPRENDIMAI

1. Europos Teisingumo Teismo 1971 m. kovo 31 d. sprendimas byloje C-22/70, Europos Bendrijų Komisija prieš Europos Bendrijų Tarybą // Europos Teismo ataskaita, 1971, p. 00263
2. Europos Teisingumo Teismo 1994m. kovo 2d. sprendimas byloje C-316/91, Europos Parlamentas prieš Europos Sąjungos Tarybą // Europos Teismo ataskaita, 1994 p. I-00625
3. Europos Teisingumo Teismo 1998 m. birželio 16 d. sprendimas byloje C-53/96, Hermès International (société en commandite par actions) prieš FHT Marketing Choice BV, Generalinio Advokato Tesauro nuomonė // Europos Teismo ataskaita, 1998, p. I-03603
4. Europos Teisingumo Teismo 2006 gegužės 30d. sprendimas byloje C-459/03, Europos Komisija prieš Airiją.// Europos Teismo ataskaita, 2006, p. I-04635

KITŲ TEISMŲ SPRENDIMAI

5. Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonė *Reparations For Injuries* byloje. // ICJ Reports, 1949, p. 179

SANTRAUKA

Šiame darbe autorius analizuoja problemas, susijusias su teisinės atsakomybės taikymu Europos Sąjungai, ypatingą dėmesį skirdamas Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos rengiamam tarptautinių organizacijų atsakomybės rėžimui. Išanalizavęs Sąjungos konstitucinių dokumentų nuostatas, Sąjungos tarptautinių santykių praktiką, teisės mokslininkų nuomones, autorius padaro išvadą, jog šiandien Europos Sąjunga turi tarptautinį teisinį subjektiškumą. Taip pat po terminu „Europos Sąjunga“ tarptautiniuose santykiuose veikia dvi organizacijos: Europos Sąjunga ir Europos Bendrijos, ir kiekviena jų savarankiškai atsakys už savo padarytus pažeidimus. Išanalizavęs rengiamą organizacijų atsakomybės rėžimą bei Europos Sąjungos komentarus bei pastebėjimus jo atžvilgiu, autorius padaro išvadas, jog tiek Europos Bendrijų, tiek Europos Sąjungos atveju pastarasis rėžimas gali būti taikomas. Siekiant išvengti galimų taikymo sunkumų, būtina pakoreguoti tiek Europos Sąjungos, tiek ir Europos Bendrijų sudaromų tarptautinių susitarimų nuostatas.

SUMMARRY

In the present work author analyses problems of responsibility of European Union, especially of application of UN ILC Draft Articles on responsibility of international organizations. After analysis of European Union's constituent documents and practice in external relations and opinions of scholars, author makes a conclusion that contemporary European Union has international legal personality. Furthermore, European Union and European Communities in external relations acts separately and must be held responsible separately. After analysis of Draft Articles on responsibility of international organizations and comments and observations of European Union, author makes conclusions that latter Draft Articles can be applicable in a case both of European Union and European Communities. But some provisions of European Union's and Communities' agreements must be corrected in order to avoid possible application difficulties.